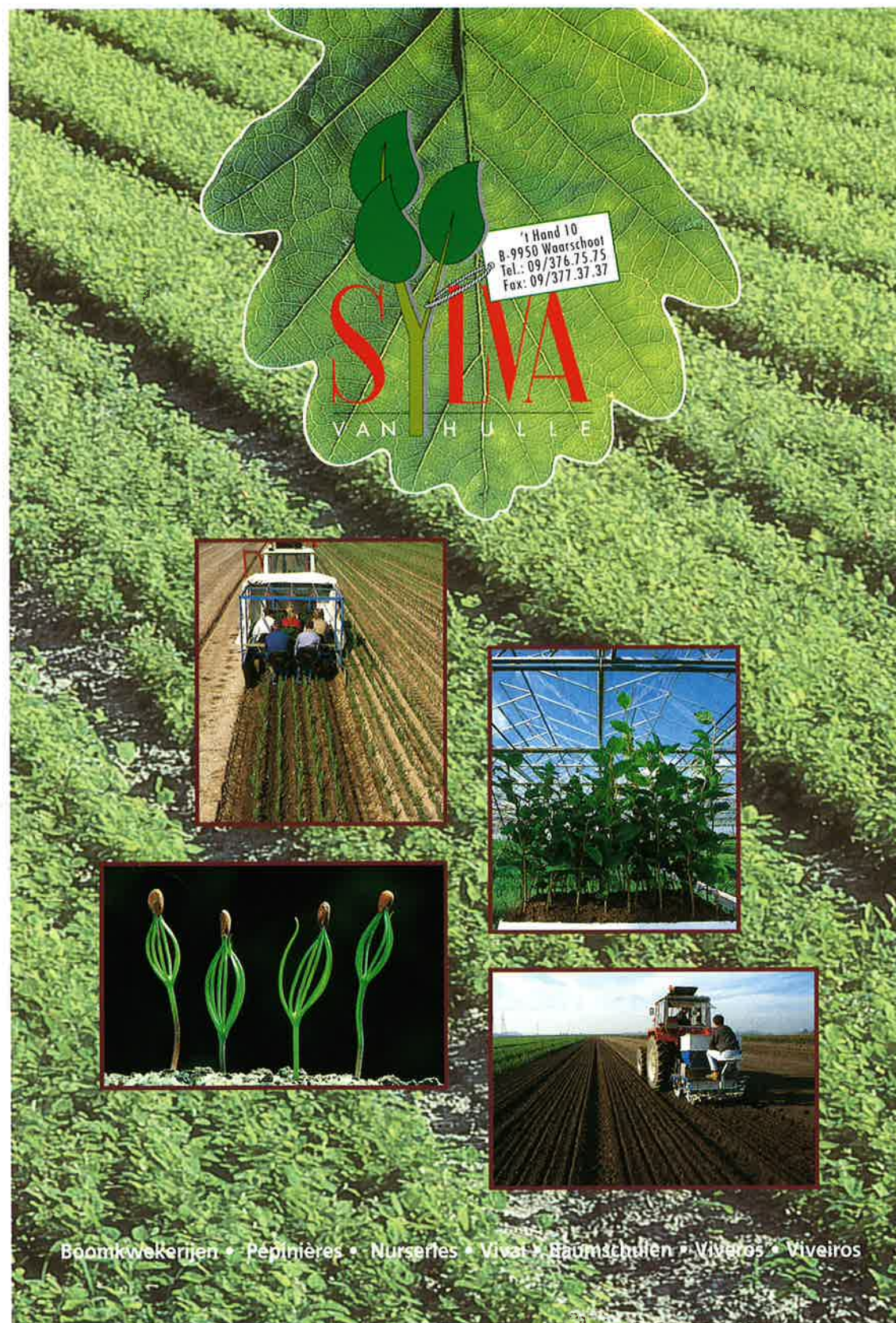

de Boskrant

Mededelingsblad van de Vlaamse Bosbouwvereniging

maart - april 1998

VBV

VBV
Mededelingsblad van de Vlaamse Bosbouwvereniging vzw
Geraardsbergsesteenweg 267, 9090 Controde
tel 09 252 21 13 fax 09 252 54 66 e-mail: vbv@rug.ac.be
tweemaandelijks tijdschrift - verschijnt 5 maal per jaar
maart-april 1998 • 28ste jaargang nr. 2
ISSN 0773 137 X • Afgiftekantoor: 9090 Melle 1

Werken mee aan dit nummer

Geert Bruynseels, Els Coart, An De Schrijver,
 Tom Embo, Stijn Overloop, Danny Maddelein,
 Jan Mertens, Lieven Nachtergale,
 Dominiek Pouvier, Peter Roskams, Geert Sioen,
 Erik Van Boghout, An Vanden Broeck,
 M. Vandiepenbeeck, Tom Van Loon,
 Hans Scheirlinck

Eindredactie

Dries Gorissen, Danny Maddelein,
 Lieven Nachtergale, David Schepens,
 Beatrijs Van der Aa

Artikels en berichten

Artikels en berichten kunnen steeds toegezonden worden naar het adres van de VBV. Zij zullen voor publicatie aan de redactieraad voorgelegd worden. Gedeeltelijke of gehele overname is steeds toegelaten mits bronvermelding.

Bijdrage

Lidgeld met Boskrant: 550 fr.
 Lidgeld met Boskrant + Groene Band: 650 fr.
 Lidgeld student met Boskrant + Groene Band: 350 fr.
 te storten op rekening 448-3605351-56

Gedrukt op chloorvrij gebleekt kringlooppapier

Foto voorpagina: Bernard Van Elegem

Redactioneel	35
Van woudreus tot papieren zakdoekje	36
Braziliaans regenwoud in brand!	41
Moet er nog mest zijn?	42
Studiedag inheemse bomen en struiken	44
Pro Silva: een nieuwe start!	49
Uit de vereniging	55
Zondag 26 april: Dag van de Aarde	55
Meer plaats voor bos in jeugdwerkbeleidsplan	55
VBV-wandelzoektocht	56
VBV zoekt contact met de recreant	56
VBV werkgroep Tropisch Bos	57
Natuur ingericht op het Eiland	57
Algemene Vergadering VBV	58
VBV excursies	60
Activiteitenkalender VBV	61
Uit de provincie	62
Dag van de Aarde	62
Symposium over bos, boom en hout	62
Gents stadsbos	62
Eerste Vlaamse CO ₂ bos weldra een feit?	63
Virtuele boswandeling te Kortrijk	63
Forum over natuur en milieu-educatie	63
10 maal bosinfocentrum 'Het Leen'	64
Tweede kampioenschap houthakken	64
Kwaliteitshoutbeurs te Münster (Duitsland)	65

De door U meegedeelde en op het verzendetiket afgedrukte persoonsgegevens, werden opgeslagen in een bestand dat beheerd wordt door onze vereniging. Ze worden uitsluitend gebruikt voor verzending van onze tijdschriften, documentatie en informatie m.b.t. onze vereniging. U heeft recht op inzage van uw persoonlijke gegevens en kunt hiervan altijd verbetering vragen. Bij het openbaar register kan altijd aanvullende informatie worden bekomen.

Wet van 8/12/92
 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer

Overname van de inhoud van deze Boskrant wordt aanbevolen mits bronvermelding.

De nieuwe overlegcultuur

Er waait een nieuwe wind door het overlegland-schap, zoveel is duidelijk. Op de tweede zeer geslaagde bossendag van Natuurreservaten VZW stond één zaak als een paal boven water: de tijd is rijp voor een goed overleg tussen de bos- en natuursector. De trend werd reeds op het terrein gezet door de basis, veelal bestaande uit hard werkende en enthousiaste vrijwilligers. Zij pogen om via overleg en vanuit de realiteit de krachten te bundelen om dossiers inzake natuur- of bosbehoud, natuurontwikkeling en bosuitbreiding te realiseren. Die basis wordt dan ook minder gehinderd door strategische overwegingen, frustraties van allerlei aard, machtsspelletjes en andere storende factoren die een geolied overleg tussen beide zwakke sectoren bemoeilijkt. Niet de vorm, maar het resultaat van het overleg staat voor hen centraal.

Maar ook andere geledingen in het bos- en natuurlandschap beginnen stilaan de zin van een goed overleg te erkennen. Er zijn goed bedoelde pogingen die echter soms nog wat knarsen en kraken en gebukt gaan onder de oude overlegcultuur. Zo is het toch opvallend dat de "Dag van de Aarde", een organisatie van de milieubeweging, wél als thema "Over bos, boom en hout" heeft, maar in het programma nauwelijks ruimte laat voor overleg tussen de natuur- en bossector. Ook het voorstel tot een formeel "Overlegforum Bos en Natuur", dat in de schoot van de Hoge Bosraad door het Kabinet Kelchtermans werd uitgedacht, kan bezwaarlijk innoverend genoemd worden. Het voorgestelde "forumreglement" laat een door de basis gedragen overleg tussen de representatieve verenigingen nauwelijks toe. De oprichtingstekst bepaalt immers dat de vertegenwoordigers de "discrete" afspraken binnen dit forum moeten kunnen afdwingen in de eigen vereniging. Op deze manier wordt het democratisch besluitvormingsproces dat binnen de V.B.V. zelf tot stand komt bemoeilijkt of zelfs onmogelijk gemaakt.

Het is frappant om vast te stellen dat de vertegenwoordigers van de belangrijkste gebruikers van de open ruimte zijnde landbouw, bos en na-

tuur, zo'n defensieve strategie hebben ontwikkeld. Hierbij heeft men zich té sterk toegelegd op het diaboliseren ten nadele van het dialogeren.

Toch zijn er heel wat positieve tekens dat er onomkeerbaar wordt afgestevend op een nieuwe overlegstructuur. Ik citeer enkele projecten uit de bossector. Het uiterst waardevolle initiatief rond de bosgroeperingen biedt ongekennde mogelijkheden tot overleg op het lokale niveau. Het ziet er bovendien naar uit dat de initiatiefnemers heel wat ruimte creëren voor experimenten. In dit opzicht zijn we echter niet gelukkig met de begripsverwarrende voorstellen tot wijziging van het bosdecreet. Een eenvoudige, doorzichtige en toegankelijke wetgeving werkt immers drempelverlagend en stimuleert het overleg.

Een ander mooi voorbeeld van de nieuwe overlegstructuur is de huidige dialoog tussen het jeugdwerk en de bossector. Dit is vanuit de jeugdverenigingen tot stand gekomen en wordt nu getrokken door de Vlaamse bosadministratie. De voorstellen om het beheer van de openbare bossen aan een maatschappelijk debat te onderwerpen is eveneens een mijlpaal naar een duurzamer bosbeheer in Vlaanderen. Ook het participatorisch model, dat onder impuls van de Provincie Oost-Vlaanderen en de afdeling Bos & Groen wordt uitgewerkt voor de aanleg en het beheer van nieuw aan te leggen bossen, verdient alle lof. Op het laatste wereldbosbouwcongres in Antalya (Turkije) stond participatie immers bovenaan de agenda. Het zijn vooral de landen uit het zuiden die de meer noordelijke landen kunnen inspireren. De Nepalese expertise inzake "Community Forestry" zou ons bijvoorbeeld nog goed van pas kunnen komen.

Iedereen die houdt van een stevige discussie rond duurzaam bosbeheer is van harte welkom op de startexcursie van Pro Silva op 10 mei. Daar zal het beheer van twee Kempische bossen doorge-licht worden en is er ruimte voor discussie én overleg.

TOM EMBO

Van woudreus tot papieren zakdoekje of het lot van de laatste gematigde regenwouden

TOM EMBO, HANS SCHEIRLINCK EN TOM VAN LOON

Kaalkappen zijn onaanvaardbaar in de laatste primaire gematigde regenwouden (foto's: McAllister).

Regenwouden: warme en koude?

Iedereen heeft natuurlijk al wel eens gehoord van de tropische regenwouden in het Amazonegebied of in Centaal-Afrika. De gematigde regenwouden zijn echter veel minder gekend. Eén van de redenen hiervoor is het feit dat er ons nog nauwelijks dergelijke pareltjes resten. Op de westkust van Canada, waar de bergen in zee duiken en het mild klimaat jaarlijks overgoten wordt met 2000 mm neerslag ontwikkelde zich een uniek bos. Tussen de duizendjarige ceders en de tachtig meter hoge Hemlock sparren fourageren grizzly's, wolven en zwarte beren. Dit is tevens de enige plek op aarde waar de zilverbeer, het witte broertje van de zwarte beer, voorkomt. Eén van 's werelds grootste spechten (46 cm) hamert los op woudreuzen waarin zeearenden nesten. Op plaatsen met veel dood hout zijn de vliegende eekhoorns abundant aanwezig. Ze doen zich te goed aan de honderden soorten paddestoelen die hier te vinden zijn. Deze wouden bieden in de winter tevens een onderkomen aan de berggeiten en de herten die gedurende de rest van het jaar grazen in de alpine zones van het gebied. Het Great Bear Rainforest is een afgelegen stukje (ongeveer viermaal de oppervlakte van België) van dit regenwoud. Ian McAllister van de Rainbow Conservation Society is reeds acht jaar werkzaam

in dit gebied en tracht nu de rest van de wereld te overtuigen van de noodzaak om dit stukje paradijs te vrijwaren. De Vlaamse Bosbouwvereniging sprak met hem.

Twee hectare woud per minuut voor de bijl

McAllister: 'In Brits Columbia -waar elke minuut twee hectare voor de bijl gaat- is reeds meer dan de helft van de oerwouden kaal geslaan. Als men tegen dit tempo doorgaat rest ons over tien jaar niets meer van dit unieke ecosysteem. Nu de gemakkelijk toegankelijke gebieden leeggeroofd zijn wil men ook het onherbergzame Great Bear Rainforest in harde dollars omzetten.' Als het van Greenpeace afhangt zal dit niet zonder slag of stoot gebeuren. De vereniging luidt de noodklok en spreekt een nieuwe boycot uit. Bedrijven over heel de wereld worden aangeschreven om geen hout dat afkomstig is uit het Canadese regenwoud in te voeren. Greenpeace viseert vooral de bedrijven Macmillan Bloedel, Interfor en Western Forest die samen goed zijn voor meer dan de helft van alle houtkap in Brits Columbia.

McAllister licht deze drastische beslissing toe: 'De tijd dringt. Momenteel is de ontsluiting van het gebied gepland en de wegenbouw kan elk mo-

ment starten.' Greenpeace die het 'Great Bear Forest' integraal wil beschermen heeft dan ook geen tijd te verliezen. De bosbouwindustrie vindt de reactie van Greenpeace, hoe kan het ook anders, misplaatst gezien ze slechts 7% van het Berenbos wil exploiteren. Een percentage dat toch stand moet kunnen houden binnen duurzaam bosbeheer. McAllister is het daar niet mee eens: 'Dat deze 7 procent het hart is van het hele ecosysteem willen ze liever niet geweten hebben. Het grootste deel van dit onherbergzame gebied bestaat uit rotsen, ijs en "shrub forest". De regenwouden die enkel in de vruchtbare valleien voorkomen bieden voedsel en onderkomen aan het gros van de fauna en flora. Die 7% is vitaal voor de populaties grizzly's, zwarte beren en zijn witte variant de zilverbeer die enkel nog in dit woud voorkomt.' Niet enkel de bescherming van het woud vormt een punt van discussie, ook het volledige Canadese bosbeheer komt onder vuur te liggen. 'Duurzaam bosbeheer of niet' dit is de inzet van gigantische campagnes.

Hevige strijd

In Brits Columbia woedt de strijd in volle hevigheid met de nodige scheldcannonades in de pers. Houtindustrie en milieubeweging hebben zich als vijanden in hun stellingen ingegraven en van enig overleg is geen sprake meer.

De houtindustrie vormt nog steeds één van de pijlers van de Canadese economie. Canada heeft zich in belangrijke mate kunnen ontwikkelen dankzij de grondstof hout. In Canada werkt 1 op 20 mensen van de actieve bevolking in de houtsector die jaarlijks goed is voor een omzet van 190 miljard frank. Canadese regering en houtindustrie sloegen dan ook de handen in elkaar om stevig weerwerk te bieden aan de milieubeweging. Samen gaven ze reeds meer dan 1,7 miljard frank uit aan marketing om het imago van de houtindustrie op te smukken. Ook in Vlaanderen konden heel wat mensen genieten van deze door de Canadese overheid groots opgezette PR-campagne waaronder het International Forestry Partnership Program (IFPP). Het IFPP bracht voornamelijk Europese en Amerikaanse wetenschappers, politici en perslui naar Canada om het bosbeheer ter plaatse te beoordelen.

Greenpeace investeert jaarlijks ongeveer acht miljoen om de door haar gelaakte bosbouwpraktijken aan de kaak te stellen. Ze bespeelt de media perfect via gerichte acties. In april moesten Marleen Van Poeck en Wim Van de Vijver, twee Vlaamse Greenpeace-activisten in Canada terecht staan wegens versperringsacties in het Berenwoud tijdens de zomer van 1997. Met ingenieuze constructies versperden honderden actievoerders drie weken lang de exploitatiewegen. (G.O.M.-Limburg weze gewaarschuwd). Van de Vijver werd naar eigen zeggen tot opgave gedwongen toen de Canadese politie letterlijk iets te hard aan zijn oren trok. In 1993 slaagde Greenpeace er in om met dergelijke blokkades de laatste stukken woud op Vancouver Island voor kaalkap te behoeden.

Polarisatie

De polarisatie kwam er nadat de Canadese houtindustrie zich niet hield aan de Canadese versie van de 'Code Goede Bosbouwpraktijk' m.n. de Forest Practices Code. Deze kwam er in 1995 nadat de Canadese regering toegaf dat het bosbeleid tekort schoot. Met het dossier 'Broken Promises' wil Greenpeace de voortdurende klassieke manier van exploiteren aan de kaak stellen. Hoewel er zware straffen voorzien werden voor bedrijven die de code niet respecteren, 'de één miljoen dollar boetes' is na twee jaar nog geen sprake van veroordelingen en is er m.a.w. een gedoogbeleid. Vooral de kaalkappraktijk moet het ontgelden. McAllister: '92,5% bestaat nog uit conventionele grootschalige exploitaties terwijl de overheid 64% aangepast kleinschaliger bosbeheer had vooropgesteld. Hoewel de code kaalkappen van meer dan 40 hectare verbiedt overschrijden de exploitanten vlot kaalslagen van 100 hectare. In 83% van de gevallen werden kaalkappen uitgevoerd tot aan de oevers van de rivieren. In sommige bosbeheersplannen loopt het aandeel exploitaties in erosiegevoelige risicogebieden (klasse 5 = hoogste risico) op tot 90%.' Zoals in veel biotopen vormen ook hier de rivieren de levensaders van het eco-systeem. Te meer daar ze de paaiplassen vormen van miljoenen zalmen. Deze jaarlijks weerkerende trek is de basis van een enorme dynamiek in het regenwoud. De huidige exploitaties vormen een bedreiging voor deze waterlopen (zie kaderstukje).

Greenpeace België boycot mee

Ook de Belgische Greenpeace-tak is de laatste tijd stevig in de weer om van de boycot een succes te maken. De Belgische klanten van Interfor en Domman, twee bedrijven die aangekondigd hebben om de exploitatie van the Great Bear Forest te starten, worden geïnformeerd over de plannen van hun leverancier. 'We vragen aan de Belgische houtimporteurs om enkel Canadees naaldhout te kopen dat zeker niet afkomstig is uit kaalkappen van het gematigde regenwoud of van firma's die hierin betrokken zijn' zegt Filip Verbelen van Greenpeace. 'We roepen de Vlaming op om ook brieven te sturen naar de Belgische houtimporteurs.' Verbelen is er zeker van dat deze consumentenactie het gewenste resultaat zal hebben.

Bij Greenpeace zijn ze er rotsvast van overtuigd dat de huidige methodes uiteindelijk zullen leiden tot een crisis in de houtindustrie. 'Als het zelfde tempo wordt aangehouden dan zal het Tropisch Laaglandwoud van British Columbia rond 2010 volledig leeggeroofd zijn. Bovendien ondermijnt men op die manier een duurzaam alternatief voor de primaire wouden: het ecotoerisme,' stelt McAllister. 'Het toerisme was in 1996 reeds goed voor 5% van het regionaal product en deze sector bezorgde 224.000 mensen een baan. Volgens prognoses kan deze sector vanaf 2001 de grootste werkverschaffer in het land vormen.'

Eco-label als alternatief voor de boycot?

Ook in Canada werd een regeling uitgewerkt om duurzaam bosbeheer te honoreren met een certificaat. De criteria werden opgesteld door de overheid en het Canadian Standards Association (CSA) voor de private sector. Deze laatste werd gefinancierd door de Canadian Pulp and Paper Association dat min of meer als synoniem geldt voor de houtindustrie. 'Dit eco-label is volledig geënt op de klassieke exploitatie' zegt McAllister. 'Op die manier kunnen producten gelabeld worden die afkomstig zijn uit boscomplexen met grootschalige kaalkappen en waar pesticiden nog massaal worden aangewend. Onaanvaardbaar voor de milieubeweging.'

(foto: McAllister) →

Pacifische zalm

Bijna al de stromen, rivieren en estuaria van California tot Alaska behoren tot het verspreidingsgebied van de Pacifische zalm. Zalm paait in één van de riviertjes in het binnenland, migreert naar zee, verblijft er ongeveer 5 jaar en keert daarna instinctmatig terug naar de geboorteplaats om terug te paaien. Ze vormen een belangrijke voedselbron voor maar liefst 22 land- en zeezoogdieren en vogels (bv. beer, arend, orca's en zeeleeuwen). De zalm speelt ook een belangrijke rol voor de mens. Ze hebben voor duizenden jaren een belangrijk deel van de cultuur en het dieet van de inheemse bevolking gevormd en zijn dat nu ook voor de niet inheemse bevolking.

Gezonde, gedifferentieerde, oude bossen spelen een kritische rol voor gezonde waterlopen en zo ook voor de overleving van de zalm. Rivierbegeleidende bossen voorzien in schaduw tijdens de zomer zodat het water koud genoeg blijft en de zalm, welke gevoelig is aan hoge temperatuur, tijdens de warme zomermaanden kan overleven.

De gevolgen van een slechte exploitatie kunnen nefast zijn voor de paaiplaatsen. Kaalkap op steile hellingen en slecht aangelegde wegen veroorzaken landverschuivingen en erosie zodat het afgevoerde materiaal de paaiplaats en de eitjes in het grint begraaft. Zonder het waterregulerend vermogen van het bos dat voor een geleidelijke afvoer van water zorgt, kunnen sterke stromingen na een hevige neerslag het broedsel in het grind van de rivieren wegwassen.

Volgens het American Fisheries Society zouden 142 populaties uitgestorven zijn en 624 'met hoog risico tot uitsterven' doordat er minder dan 200 vissen voortgebracht worden door de populatie.

Grizzly beer

De grizzly is een Noordamerikaanse geografische variant van de bruine beer. Historisch kwam de bruine beer voor in geheel Europa, Azië, Noord-Afrika en Noord-Amerika. Vandaag komen de belangrijkste gezonde populaties nog voor in Rusland-Siberië en Noord-Amerika. De grizzly populatie is in Noord-Amerika gehalveerd in de laatste 100 jaar en 99 percent van het habitat is vernietigd in de Verenigde Staten. Het regenwoud langs de kust van Brits-Columbia is één van de enige plaatsen in de wereld dat nog groot genoeg is om een gezonde populatie grizzly beren te onderhouden. De helft van Canada's grizzlies komen hier dan ook voor. Grizzlies komen voor in de meest productieve plaatsen van het oude regenwoud. Hun biotoop bestaat uit de lage berghellingen, de valleien van rivieren, de overstromingsvlakten en estuaria waar ze zich te goed doen aan bessen, zalm en insectenkolonies in rottend hout. Ze bouwen hun winterplaats meestal in de basis van holle, zeer grote oude bomen.

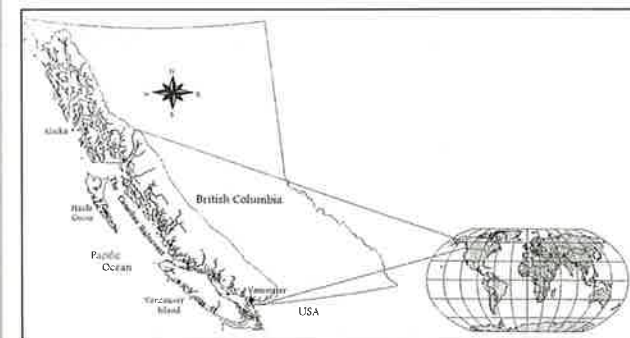
Grizzlies hebben zeer uitgestrekte habitats nodig om te overleven vermits ze solitaire dieren zijn met een hoge voedselbehoefte. Ze zijn extra-gevoelig voor uitsterven vermits ze een lage reproductiecapaciteit bezitten. Gemiddeld baart een vrouwtje maar één keer in de drie jaar en werpt gemiddeld maar 8 jongen tijdens haar leven.

Houtkap fragmenteert meer en meer het regenwoud en laat het jachtgebied van de beren verschaald achter. Alhoewel beren zich initieel kunnen voeden met bessen die groeien op de kapvlaktes, verdwijnt het voedsel wanneer het oorspronkelijke woud wordt vervangen door boomplantages met zeer weinig onderbegroeiing. Het gebrek aan voldoende voedsel van goede kwaliteit bedreigt tevens het voortbestaan door een lagere reproductiecapaciteit. Het zal het vrouwtje immers meer jaren vragen om voor het nageslacht te zorgen vermits ze eerst voldoende vetreserve moet opbouwen om haarzelf en de foetus door de koude winter te loodsen. Daarbij komt nog dat exploitatiewegen de natuurlijke trekroutes verstoren en het bos gemakkelijk bereikbaar maken voor stropers en jagers.

Kaalkap in verschillende delen van Brits-Columbia heeft de Grizzly populaties reeds aanzienlijk gereduceerd en op sommige plaatsen zelfs doen uitsterven.

(foto: McAllister)

De Kredietbank.

Meer dan 750 kantoren waar u kunt rekenen op mensen die u helpen uw plannen te realiseren. Mensen voor wie geen vraag te veel is en geen oplossing te moeilijk, wat u ook onderneemt. Mensen die weten dat een bank voor u meer is dan een loket. Een bank waar u zich thuis voelt.

THUIS BIJ DE BANK VAN HIER KREDIETBANK

Prachtig boek

De foto's bij dit artikel zijn afkomstig uit het prachtig fotoboek 'The Great Bear Rainforest: Canada's Forgotten Coast'. Het boek kwam tot stand dankzij het jarenlange werk van Ian en Karen McAllister en Cameron Young. Naast landschapsfoto's zijn er haarscherpe beelden terug te vinden van Zeearenden, Orca's, Robben, Wolven enz. Duizendjarige woudreuzen en archeologische vondsten brengen de eeuwenlange symbiose tussen mens en natuur in beeld. Verschillende foto's verwijzen naar de grootschalige kaalkap. Rode draad in het boek vormen de sprekende foto's van beren en migrerende zalmen.

Het boek en andere info over het woud of over de acties is te verkrijgen bij Greenpeace vzw, Vooruitgangstraat 317, 1030 Brussel Tel.: 02/201.19.44

BOOMKWEKERIJ HOSTE

Specialiteit:
Bos- en haagplanten

Catalogus op aanvraag

David HOSTE
Middeldorpe 14
Tel. 09/379 98 89

B-9980 St.-Laureins
Fax 09/379 70 58

Braziliaans regenwoud in brand!

DOMINIEK PLOUVIER

Na de berichtgeving in de pers over de massale bosbranden ten gevolge van el Niño in Indonesië, enige maanden geleden, is nu het Braziliaans Amazonewoud aan de beurt, waar de aanhoudende droogte enorme stukken bos vernietigt. Zoals gewoonlijk, lopen de cijfers sterk uiteen, van enige miljoen hectaren tot een gebied de grootte van Frankrijk (55 miljoen hectaren). Hoewel dit laatste cijfer schromelijk overdreven zal zijn, blijkt het hier opnieuw echter om een catastrofe van formaat te gaan. Waar de jaarlijkse branden in het Braziliaans Amazonegebied zich vooral situeren in de staten Para, Mato Grosso, Rondonia en Acre, namelijk waar het bevolkingsfront vanuit het zuidoosten opruikt naar de kern van het Amazonegebied, betreft het nu branden in de noordelijke staat Roraima, aan de grens met Venezuela. Dit gebied is nog dun bevolkt, en omvat naast regenwoud ook gedeelten natuurlijke savannes, ten noorden van Boa Vista.

De huidige branden betreffen niet alleen stukken regenwoud die gekapt worden voor omzetting naar land-en veeteelt gebieden evenals savannes, maar het vuur is ook het primair bos binnengedrongen, dat in normale jaren niet brandt.

De officiële cijfers van IBAMA (Milieudienst) voor de voorbije jaren gaven opnieuw een stijging weer van de bosvernietiging over de afgelopen jaren. Waar het jaarlijkse cijfer in de beginjaren '90 schommelde tussen de 1,5 en 2 miljoen hectaren Braziliaans Amazonebos vernietigd per jaar, was dit voor het jaar 1995 gestegen tot 2,9 miljoen hectaren. In 1996 werd een cijfer van 1,8 miljoen hectaren opgegeven, maar er moet vermeld worden dat dit een goed regenjaar was. Deze keer is het dus uitzonderlijk droog in de streek en het loopt dus behoorlijk uit de hand. Reeds vanaf de jaren 70 worden de jaarlijkse ontbossingen en branden in het Amazonegebied en overal in het regenwoud aangeklaagd, vooral door de internationale milieubeweging. In het Amazonegebied, dat 3/5de van het regenwoud op aarde herbergt en nog steeds zo'n 500 miljoen hectaren bos groot is (voor hoelang nog?),

ligt de oorzaak van de ontbossing in een combinatie van factoren waarbij de belangrijkste zijn: toenemende bevolkingsdruk op zoek naar land, ondersteunende overheidspolitiek voor conversie van bos naar ander landgebruik, traditionele cultuur van grootgrondbezit gebaseerd op grootschalige veeteelt. In Brazilië en trouwens over het algemeen in de tropen wordt bos door de bevolking – met uitzondering van inheemse bosbewoners – nog steeds beschouwd als iets wilds, barbaars, te vernietigen. Het natuurlijke bos moet vernietigd worden om plaats te maken voor een grondgebruik dat iets opbrengt, landbouw of veeteelt of plantages.

Bovendien is er in die landen nauwelijks enige traditie van bosbouw en duurzame houtopbrengst. Slechts een tiental jaren is er in het Amazonegebied sprake van bosexploitatie/houtgebruik, daarvoor, in de jaren 70 werd bij bosconversie al het hout verbrand – bij gebrek aan markt voor deze prachtige houtsoorten, met uitzondering van de Swietenia's – mahogany. Nu worden reeds enige soorten gevaloriseerd, zoals jatoba, tauari, massaranduba, louro's en enige andere. Recent, dit jaar, zijn door IBAMA voor de eerste keer – sic! – enige concessies uitgegeven, voor zo'n 2,7 miljoen hectaren, om aan sustainable logging te doen, eerste experimenten dus van bosbouw in de regio. Een interessant privaat experiment is echter opgezet door enige Zwitsers in de buurt van Manaus: zij kochten er 80.000 hectaren regenwoud en wilden het idee van duurzame houtwinning in de praktijk uittesten. Met veel vallen en opstaan hebben zij een beheersplan opgesteld, geïnvesteerd in een zagerij en proberen duurzame houtwinning te realiseren. Vorig jaar werden zij door SGS gecertificeerd (op basis van FSC-criteria) en een deel van het hout is op de Belgische – maar vooral Nederlandse markt – reeds te verkrijgen. Er zijn uiteraard meer van deze initiatieven nodig, om het bos via sociale en economische valorisatie een kans te geven, zoniet zal eerst – zoals in zoveel landen – het natuurlijk bos vernietigd moeten worden, om dan opnieuw plantages aan te leggen – door bosbouwers? – voor de houtproductie.

Moet er nog mest zijn?

Het MAP doorgelicht

AN DE SCHRIJVER, STIJN OVERLOOP & JAN MERTENS

De belangrijkste doelstelling van het mestdecreet en zijn uitvoeringsbesluiten, samen het Mestactieplan of kortweg MAP genoemd, is het leefmilieu te beschermen tegen de verontreiniging als gevolg van de produktie en het gebruik van meststoffen. Hoewel bepaalde onderdelen van het decreet betrekking hebben op alle meststoffen (bv. de bemestingsnormen), is het merendeel van de voorschriften enkel van toepassing op dierlijke mest. Het MAP bepaalt de bemestingsnormen en -voorwaarden die in acht moeten genomen worden. Bij de goedkeuring in december 1995 van het MAP werd afgesproken dat het na twee jaar grondig zou geëvalueerd worden. Deze evaluatie beoogde een diepgaande studie van de gevolgen van de huidige bemestingsnormen en moet voor de nodige bijstellingen zorgen.

De afgelopen maanden werd het MAP vanuit wetenschappelijke hoek grondig onder de loep genomen. Er werden vier werkgroepen opgericht die het MAP uit verschillende standpunten benaderde: een eerste werkgroep bekeek het MAP vanuit landbouwkundige hoek, een tweede bekeek de uitscheidingsnormen, een derde werkgroep beoor-

deelde de ecologische gevolgen van de huidige normen en een vierde boog zich over de socio-economische gevolgen van het MAP. Deze evaluatie zal afgerond moeten zijn tegen april 1998 en te verwachten valt dat de conclusie duidelijk en eenduidig zal zijn: om het leefmilieu in Vlaanderen te beschermen tegen vermesting en verzuring is een algemene verstrenging van het MAP nodig. Een aanscherping van de bemestingsnormen en een uitbreiding van de kwetsbare gebieden dringt zich op.

Op Europees niveau is een reglementering uitgewerkt om het oppervlakte- en het grondwater te beschermen tegen de verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen: de Europese nitratenrichtlijn. Voor Vlaanderen is deze richtlijn uiteraard rechtstreeks verbonden met het MAP. De criteria van deze Europese nitratenrichtlijn zijn echter veel strenger dan deze van het Mest-Actieplan waardoor Vlaanderen niet voldoet aan de Europese voorschriften. Het MAP moet sterk aangescherpt worden om de voorgeschreven ecologische doelstellingen te bereiken en om de drinkwatervoorraden te beschermen voor de toekomst. In de marge van de MAP-evaluatie gaf minister Kelchtermans aan de Vlaamse Milieu Maatschappij (VMM) de opdracht om de evolutie van de kwaliteit van het oppervlaktewater wat betreft de vermestingstoestand in kaart te brengen. Uit deze metingen blijkt dat in een groot gedeelte van Vlaanderen te hoge concentraties nitraten worden gemeten. Uit een vergelijking van de toestand in Vlaanderen voor en na het MAP blijkt dat de milieu-kwaliteit er niet op is verbeterd. De mestdruk op het milieu blijkt onomstotelijk groter te zijn dan de overheid tot nu toe aannam. In plaats van een jaarlijkse uitstoot van 50 miljoen kilo stikstof blijkt dat nu ruim 80 miljoen kilo te zijn.

Naast de vervuiling van het grond- en oppervlaktewater met nitraat, is de intensieve veeteelt eveneens de belangrijkste bron van ammoniak.

(foto: Bernard Van Elegem)

Ammoniak vervluchtigt tijdens de stalperiode, de mestopslag, de verspreiding van de mest op het land en tijdens de weideperiode van de dieren. Dit atmosferisch ammoniak is gevaarlijk en nefast voor onze bossen. Bossen, en vooral naaldbossen zijn immers zeer efficiënte filters voor atmosferische verontreinigingen. De hoge concentraties aan ammoniak en ammonium die in het bos terecht komen veroorzaken verzuring en vermesting. Doordat ammonium in de bodem nitrificeert verzuurt de bodem én spoelt nitraat uit naar het grondwater ten gevolge van het feit dat vele bossen reeds verzadigd zijn met stikstof. Deze effecten zijn nadelig voor het ganse boscossysteem (o.a. voor de vegetatie, bosplanten worden verdrongen door ruderaal soorten) én bedreigen de drinkwaterreserves onder onze bossen. Het zijn immers juist deze homogene naaldbossen op zandbodems, vaak gelegen in zones met intensieve veeteelt, waar drinkwater onder gewonnen wordt. Het nitraatgehalte in het bodemwater van onze naaldbossen op zandgronden overschrijdt op verschillende plaatsen de drinkwaternorm. De hoge nitraatwaarden zijn duidelijk gecorreleerd met de zeer hoge stikstofdeposities. Voor Vlaanderen blijkt dat quasi overal teveel stikstof uit de lucht valt. Naargelang het bodemtype zijn, om bijvoorbeeld effecten op de vegetatie in onze bossen te vermijden, N-deposities tussen 7.5 en 13.5 kg stikstof per ha en per jaar toegelaten. Metingen tonen echter aan dat dit in onze bossen gemiddeld zo'n 33 kg bedraagt.

Op dit moment worden een aantal alternatieven vooropgesteld om, naast de verstrenging van de bemestingsnormen, de bemestingsdruk te verlagen. Het injecteren van mest en het verwerken van mest zijn twee alternatieven die naar voor geschoven worden. Naar mestinjectie toe rijzen grote twijfels of deze techniek inderdaad de ammoniakemissies vermindert. Onderzoek uit Nederland toont immers aan dat de ammoniak vertraagd vrijkomt via de huidmondjes van de gewassen op het veld. Minister Kelchtermans lijkt de kaart te trekken van de mestverwerking. In Nederland echter is het prestigeproject Pro-mest, dat met de hulp van de overheid was opgezet om de mestverwerking op de rails te krijgen, om financiële redenen overkop gegaan. In Vlaanderen zijn het de vele varkens die instaan voor de mestoverschotten en

dat is vanuit het oogpunt van de mestverwerking een spijtige zaak. Kippen en ander pluimvee zijn veel minder een probleem omdat hun mest tot 60% droge stof bevat. Dat maakt het economisch haalbaar om via de verbranding ervan elektriciteit op te wekken. Varkensmest echter bevat voor meer dan 90% water, wat het ongeschikt maakt voor winning van elektriciteit. Deze nieuwe technieken staan echter nog in hun kinderschoenen. Meer wetenschappelijk onderzoek dringt zich op en de twijfels over de haalbaarheid blijven torenhoog. Het is duidelijk dat mestinjectie en mestverwerking geen duurzame oplossingen leveren voor Vlaanderen. Voor onze bossen zijn dergelijke maatregelen eveneens nadelig daar er niets verandert aan de ammoniakuitstoot die zich via de lucht verspreidt. Het huidige Mestactieplan besteedt té weinig aandacht aan de door de emissies van ammoniak veroorzaakte luchtverontreiniging. Het afwentelen van de mestproblematiek op andere milieu-compartimenten als lucht- of oppervlaktewater is ook geen oplossing.

Een forse aanscherping van het beleid in Vlaanderen is nodig. De gevolgen voor het milieu worden alsmat duidelijk en de kosten van o.a. waterzuivering zullen blijven stijgen. Het beleid dient een strategie op te stellen waarbij alle stikstofinputs en -outputs van een landbouwbedrijf in rekening worden gebracht en waarbij gestreefd wordt naar minimale verliezen naar het milieu. Nederland besliste eind vorig jaar om de varkensstapel met 20% in te krimpen. Of Vlaanderen deze stap ooit zal durven zetten blijft de vraag.

De gevolgen van het MAP voor de landbouwer zijn groot. Meer en meer stemmen pleiten voor een extensivering van de landbouw. Dat er alternatieven zijn wordt reeds bewezen door een beperkt aantal biologische landbouwers. Een geïntegreerde landbouw biedt wellicht meer perspectieven voor de meerderheid van de landbouwers. Een aanpassing (omkering) van het beleid dringt zich op, zowel in Vlaanderen als in Europa. Hierbij moet zowel op de kwaliteit van het leefmilieu als op de leefbaarheid van de landbouwbedrijven gelet worden. Deze leefbaarheid moet niet alleen gevrijwaard, maar zelfs verbeterd worden.

Studiedag Inheemse bomen en struiken: een stand van zaken

ELS COART EN AN VANDEN BROECK

Aanleiding

De laatste jaren wordt meer en meer aandacht besteed aan het inheems karakter van bomen en struiken. Welke gemeente, provincie, natuur-, jacht-, of bosbouwvereniging heeft niet ergens een bos- of haagplantactie georganiseerd of ondersteund? Hierbij wordt meestal nog het streekeigen karakter van de beplanting en de betekenis hiervan voor fauna en flora benadrukt. Maar is dit plantsoen wel degelijk afkomstig van streekeigen bomen en struiken? Wie garandeert trouwens deze herkomst? Was het zaad niet afkomstig uit Zuid- of Oost-Europa waar andere klimaatsomstandigheden heersen? Zijn er wel nog oorspronkelijk inheemse exemplaren van bepaalde boom- en struiksoorten te vinden?

Om een antwoord op deze en vele andere vragen te formuleren, werd door de afdeling Bos en Groen, het Educatief Bosbouwcentrum Groenendaal en het Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer (IBW) op 21 februari een studiedag georganiseerd. De meer dan 300 deelnemers getuigden van een grote belangstelling. Hierna volgt een kort overzicht van deze studiedag.

Problematiek en internationaal kader

Als inleiding werden de problematiek, de terminologie en het internationaal kader toegelicht door Jos Van Slycken (directeur IBW). Het gebruik van verschillende begrippen zoals "inheems", "autochtoon", "oorspronkelijk inheems" en "streekeigen" maakt het niet eenvoudig om door de streekeigen bomen nog het bos te zien. Op deze studiedag werden de volgende definities gehanteerd. "Streekeigen" kan eenvoudig gedefinieerd worden als eigen aan de streek of m.a.w. typisch voor een bepaalde streek. Een soort is inheems in een bepaalde streek indien ze er niet door directe of indirecte menselijke tussenkomst is terechtgekomen. Anders gezegd, een soort kan als

inheems beschouwd worden als de streek behoort tot haar natuurlijk verspreidingsgebied. Voor de definitie van "oorspronkelijk inheems" of "autochtoon" (synoniemen) wordt algemeen de definitie van Heybroek aanvaard: "autochtoon materiaal is materiaal dat zich sinds zijn spontane vestiging na de ijstijd ter plekke altijd slechts natuurlijk heeft verjongd of kunstmatig is verjongd met strikt lokaal oorspronkelijk materiaal".

De aandacht voor autochtone bomen en struiken is gegroeid uit de toenemende bekommernis voor het behoud en de ontwikkeling van de biodiversiteit. Dit omvat naast ecosysteemdiversiteit ook soortendiversiteit en genetische diversiteit. Genetische diversiteit biedt mogelijkheden voor het voortbestaan van de soort onder vorm van een potentieel aanpassingsvermogen. Er wordt algemeen aangenomen dat door eeuwenlange selectiedruk het autochtoon materiaal het best aangepast is aan de lokaal heersende omstandigheden. Het behoud van autochtone genenbronnen op Vlaams niveau zal een bijdrage leveren tot het behoud van de soorten binnen hun verspreidingsgebied.

Dat het behoud van genetische diversiteit een internationale bekommernis is, werd duidelijk tijdens de eerste Ministeriële Conferentie over de bescherming van de bossen in Europa (Straatsburg, 1990). Tijdens deze Conferentie werden een aantal resoluties opgesteld die via een verhoogde samenwerking op Europees niveau tot doel hebben om de bossen in Europa beter te beschermen. In juni 1993 vond in Helsinki een tweede Ministeriële Conferentie over de bescherming van bossen in Europa plaats. De meeste lidstaten en de EU verbonden zich er toe om voldoende kennis te verwerven over de stand van en de behoeften voor het beheer van bedreigde, zeldzame of representatieve biotische elementen in bossen en zullen rekening houden met de bescherming van bedreigde boomsoorten en ecosystemen in de formulering van de boswetgeving. Als invulling van deze resolutie

Walembos: *Crataegus x macrocarpa* (foto: Bert Maes).

werden 5 EUFORGEN (EUropean FORest GE-netic Resources) netwerken opgericht; respectievelijk rond *Populus nigra*, *Quercus suber*, *Picea abies*, Noble Hardwoods (nevenboomsoorten zoals olm, es, *Sorbus* spp, ...) en een Social hardwood-netwerk (economisch belangrijke boomsoorten zoals Beuk en eik). Deze netwerken coördineren internationale acties omtrent het behoud en de genetische diversiteit van de soort en haar ecosysteem.

Historisch-ecologisch onderzoek en aangepaste beheersmaatregelen

Guido Tack en Paul Van den Brecht (AROHM, Monumenten en Landschappen) behandelden het belang van het historisch-ecologisch onderzoek bij de inventarisatie. Daarnaast verduidelijkten zij hoe door aangepast beheer het behoud van zeldzame soorten kan gerealiseerd worden. Hun ervaringen opgedaan in het Bos 't Ename dienen hierbij als praktijk-voorbeeld. De middelen die ter beschikking staan om uitspraak te doen over de his-

torische status van een boom of struik, kunnen ingedeeld worden in twee categorieën; veldwerk enerzijds en historische overlevering anderzijds. Bij het veldwerk staat de actuele verspreiding voorop. Een tweede piste in het veldwerk is de studie van organische resten van bomen en struiken in situ: pollenanalyse, de studie van zaden en vruchten of van ander organisch materiaal. Bij historische overlevering wordt in de eerste plaats gedacht aan archiefmateriaal, meer bepaald aan oude teksten. Ook de studie van plaatsnamen (toponymie) kan informatie aanreiken. Een deel van het archiefmateriaal is verwerkt in wetenschappelijke literatuur, maar er is bovendien ook oude literatuur waarin de auteur eigen waarnemingen uit zijn tijd over bomen en struiken te boek heeft gesteld. Historische kaarten kunnen eveneens een belangrijke bron van informatie zijn, o.a. kaarten waarop bomen en struiken voorkomen als merkpunten in het landschap. Verder vormen oude foto's, oude iconografie en herbaria (vanaf de 17e eeuw) belangrijke informatiebronnen. Wanneer geschreven bronnen tekort schieten kan mondelinge overleve-

Zwarte populier met spiraalgal – vleteren (foto: Bert Maes).

ring voor de voorbije 150 jaar een uitkomst bieden. Een laatste bron tenslotte is de studie van het houtgebruik in timmer- en schrijnwerk.

De meest zeldzame inheemse bomen en struiken moeten gezocht worden bij de lichtminnende en in mindere mate bij de halfschaduwsoorten. Niet toevallig gaat het meestal om heesterachtige en kleine bomen. Een grondige inventarisatie vormt de aanzet voor een verantwoord pakket behoudsmaatregelen. Standplaatsbescherming van het overgebleven materiaal is uiteraard prioritair. Voornamelijk de interne en externe bosranden verdienen een gericht beheer. Hierin bevinden zich momenteel het gros van de zeldzame soorten.

Bij beplantingen moet er uitgegaan worden van autochtoon materiaal, bij voorkeur genetisch materiaal uit de streek zelf of uit vergelijkbare gebieden. Bij de beplanting dient men rekening te houden met de verspreiding van de soort in historische tijden. Bepaalde inheemse soorten, zoals bvb. Wilde appel, kwamen in natuurlijke omstandigheden nooit in grote aantallen voor. Het heeft bijgevolg geen zin dergelijke soorten massaal aan te planten.

Wetgeving en rol van de bosboomkwekerijsector

Vervolgens kwamen de regelgeving inzake bosbouwkundig uitgangsmateriaal (Gudrun Van Langenhove, Laboratorium voor Bos, Natuur en Landschap KUL en Louis De Smet, Ere-e.a. Ingenieur Hoofd van Dienst, Ministerie van Middenstand en Landbouw) en de kwekerijsector (Jan Cousement, Vlaamse vereniging voor boomkwekers) aan bod. De regelgeving garandeert de soortechtheid en de herkomst van het verhandelde teeltmateriaal en houdt toezicht op de uitwendige kwaliteit. Dit veronderstelt een functioneel controlesysteem, vanaf de oogst van zaden tot de verkoop van plantsoen. Naast economische doeleinden worden recent ook andere doeleinden nagestreefd zoals schermfunctie en natuurbehoud. Niet alle boomsoorten vallen onder dit keuringsreglement, enkel de economisch belangrijke soorten zijn momenteel aan de wetgeving onderworpen. Andere boomsoorten kunnen eveneens gekeurd worden, maar de keuring is niet verplicht. De huidige wetgeving is enkel van toepassing op

een zeer beperkt aantal inheemse boomsoorten (Beuk, Zomereik Wintereik). Bijgevolg wordt er voor de meeste inheemse boomsoorten geen garantie geboden aan de afnemer over de herkomst⁽¹⁾ van het plantsoen. Inheemse struiken vallen volledig buiten de wetgeving. Een uitbreiding van de lijst van inheemse soorten die verplicht of facultatief gekeurd en gecertificeerd kunnen worden is bijgevolg sterk aan te bevelen. Het opstellen van een catalogus met aanbevolen herkomsten voor Vlaanderen, analoog aan de Nederlandse "Rassenlijst", kan helpen bij de aankoop van plantsoen met geschikte herkomst. Om over voldoende plantsoen te beschikken van Vlaamse (Belgische) herkomst moet de handelskweker over ruime oogstmogelijkheden beschikken in erkende Vlaamse (Belgische) zaadbestanden. Erkende zaadbestanden van inheemse soorten zijn in Vlaanderen in onvoldoende mate aanwezig. Tussen 1986 en 1996 was er in Vlaanderen slechts 3 maal een oogstmogelijkheid voor Zomereik en 5 maal voor Wintereik. Voor andere loofboomsoorten zijn er in Vlaanderen nog geen zaadbestanden erkend. Om de oogstmogelijkheden in Vlaanderen te verhogen moeten er dringend meer zaadbestanden erkend worden, wat ook door Jan Cousement benadrukt werd. Momenteel bestaat er nog geen mogelijkheid om teeltmateriaal te erkennen op basis van autochtone herkomst. Hiervoor biedt een uitvoeringsbesluit van artikel 42 van het bosdecreet perspectieven. Deze herkomsten zouden binnen de categorie "geselecteerd" kunnen erkend worden met een speciale clausule zodat ze niet aan de klassieke bosbouwvereisten dienen te voldoen. Indien de EU- en OESO-reglementering ter zake snel goedgekeurd geraakt, kan dit uitvoeringsbesluit in 1999 van kracht worden.

(1) De herkomst van teeltmateriaal duidt op de plaats waar het uitgangsmateriaal zich bevindt. Dit zegt dus niets over het al dan niet autochtoon zijn van het uitgangsmateriaal. Zo heeft bijvoorbeeld plantgoed van Wintereik opgekweekt uit het zaadbestand te Buggenhoutbos de herkomst "Buggenhout". Het plantgoed is bijgevolg van inheemse herkomst, maar vermoedelijk is het zaadbestand echter niet autochtoon.

De bosboomkwekers zijn bereid het autochtoon materiaal op te kweken, mits aan een aantal voorwaarden wordt voldaan. Ten eerste moet de zaadvoorziening voldoende groot zijn. Tevens moet voor al deze soorten een systeem van herkomstcontrole opgestart worden, zoals dit reeds voor de gekeurde bosplanten het geval is. Dit brengt zeker hogere kosten met zich mee. Verder zijn er nog extra werkzaamheden die voortkomen uit de teelt van kleine partijen. De klant zal dus bereid moeten zijn om deze meerprijs te betalen. Zowel voor de bosboomkweker als voor de bosbouwer die autochtoon materiaal wil aanplanten biedt het systeem van contractteelt een goede oplossing. Hierbij wordt de overeenkomst tussen kweker en afnemer reeds afgesloten nog voor de zaden in de grond terechtgekomen zijn. Voor de kweker is dit zeker positief daar hij het risico niet loopt dat zijn planten achteraf niet verkocht geraken.

Bijdrage van het veredelingsonderzoek

De voormiddag van deze studiedag werd afgesloten met een voordracht van Bart De Cuyper (IBW) met als thema 'Klassieke bosboomveredeling en behoud van genetische diversiteit: een contradictie?'. Tot voor kort beperkten zich de activiteiten tot het behoud van de autochtone genenbronnen en hun genetische diversiteit tot wat werd uitgevoerd in de context van selectie en veredelingsprogramma's, via aanleg van herkomstproeven en genenbanken. Het vroegere Rijksstation voor Populierreteelt (nu IBW) was sinds 1948 actief in de veredeling en selectie van populier. Vanaf 1960 werden reeds de laatste Belgische relictten van de inheemse soort *Populus nigra* verzameld, vooral dan in de Dendervallei. Veel van het toen verzamelde materiaal is inmiddels in situ verdwenen. Waar vroeger vooral op naaldboomsoorten veredelingsonderzoek werd verricht, verschuift de klemtoon nu duidelijk naar (inheemse) loofboomsoorten. Het IBW is actief in het veredelingsonderzoek van Boskers, eik, boomvormende wilgen en els zodat ook van deze soorten genenbanken aanwezig zijn. Niettegenstaande het verdelingswerk nog steeds sterk economisch geïnspireerd is, levert selectie en veredelingsonderzoek een belangrijke bijdrage tot behoud van genen-

Oude zomereikenstoof – Spielbos Wetteren (foto Bert Maes)

bronnen door het oprichten van ex situ collecties. Elk veredelingsprogramma dient bij voorkeur te vertrekken van inheemse herkomsten. In '97 werd een oriënterend onderzoek afgerond rond de problematiek van autochtone bomen en struiken, dat gepubliceerd werd als mededeling van het IBW, nr. 1998/1 (te verkrijgen bij het IBW). Een genenbank van inheemse olmen wordt momenteel aangelegd in het kader van een Europees project tot bescherming van de olm.

Inventarisatie van autochtone bomen en struiken in Vlaanderen

Na de middagpauze startten Bert Maes (Ekologisch Adviesburo Maes) en Chris Rövekamp (Stichting Bronnen) met een overzicht van hun inventarisatie van autochtone bomen en struiken in Vlaanderen. Geïllustreerd met vele dia's werd de gebruikte inventarisatiemethode toegelicht. Er worden criteria gebruikt die de boom of struik betreffen samen met criteria voor de standplaats. De boom moet een wilde inheemse soort zijn en moet een zekere leeftijd bereikt hebben, zo kunnen bvb. relict van een voormalig hakhoutbeheer zeer interessant zijn. Wat de groeiplaats betreft, is er een voorstudie nodig a.h.v. oude topografische kaarten. Zo kan nagegaan worden of de groeiplaats mogelijk sinds enkele eeuwen bebost was. Op het terrein geven soorten, indicatief voor oude bosplaatsen en de indruk van 'onverstoorde' een aanvulling op de historische informatie. Verder

wordt ook bekeken of de groeiplaats binnen het verspreidingsareaal van de betreffende soort ligt en of de standplaatsomstandigheden overeenstemmen met de natuurlijke standplaats van de soort. Deze methode werd uitgewerkt en aan de praktijk getoetst in Nederland en Noordrhein-Westfalen. De inventarisatie die ze uitvoeren in Vlaanderen, wordt gefinancierd door de afdeling Bos en Groen.

In het voorbije jaar werd er vooral geïnventariseerd in de Ecologische Impulsgebieden en aanpalende kansrijke gebieden: de stroomgebieden van Schelde, IJzer en Zwarte beek, de omgeving van Turnhout en het Demer- en Dijlegebied. De inventarisatie was niet gebiedsdekkend, wat maakt dat de voorgestelde resultaten slecht een eerste indicatie zijn. Er werden 75 inheemse taxa waargenomen, waarvan 70% door de onderzoekers als zeldzaam tot uiterst zeldzaam werd bevonden. Sommige soorten waren zelfs volledig afwezig in de geïnventariseerde gebieden: o.a. Gele kornoelje, Jeneverbes en diverse rozensoorten. Een overzicht van de aangetroffen soorten in elk gebied is terug te vinden in de kosteloos verspreide samenvatting van deze inventarisaties en is ook terug te vinden in de referatenmap van de studiedag.

Hoewel de meer kalkhoudende leemgronden en kleigebieden de meest interessante groeiplaatsen bleken te zijn, troffen zij ook plaatselijk op de arme zandgronden relict van autochtone populaties aan. De belangrijkste genenbronnen situeren zich in houtwallen, houtkanten, holle wegen, gierbosjes, oude bosplaatsen op leem- en zandleembodems en op de regelmatig aanwezige gradiënten.

Labo-analyses als aanvulling van het terreinwerk

Vanuit het terreinwerk werd overgestapt naar het labowerk. Prof. Ludwig Triest (Vrije Universiteit Brussel) begon zijn voordracht met te verwijzen naar enkele typische genetische eigenschappen van bomen. In vergelijking met andere planten, houden bomen gemiddeld een hogere genetische variatie vast. Dit is voornamelijk zo geëvolueerd door hun langlevendheid op één plaats. Toch mag deze

vervolg van de tekst op bladzijde 53

Pro Silva: een nieuwe start!

"Pro Silva" en natuurgetrouwe bosbouw zijn in de afgelopen jaren bij de meeste bos- en natuurbeheerders in Vlaanderen een begrip geworden. Eind 1989 werd de internationale vereniging Pro Silva door bosbouwers uit 10 Europese landen opgericht tijdens een bijeenkomst in Slovenië. Een Vlaamse afdeling werd in 1991 opgericht, met als doelstelling een meer natuurlijk bosbeheer te promoten zodat een multifunctioneel en duurzaam bosgebruik mogelijk wordt gemaakt. Pro Silva Vlaanderen stelde voor deze natuurgetrouwe bosbouw een aantal principes voorop, die in het kader van de huidige ontwikkelingen rond duurzaam bosbeheer en eco-certificering nog steeds volop actueel zijn:

1. Bomen moeten oud kunnen worden
2. Inheemse boomsoorten vormen de basis van het bosecosysteem
3. Het bos moet een gevarieerde structuur hebben
4. Zelfregulerende processen vormen de basis van het bosbeheer
5. Bosexploitatie dient zo weinig mogelijk schade aan te richten
6. Elementen met een hoge natuurbehoudswaarde moeten behouden blijven
7. Kleinschalige kappingen genieten de voorkeur – Kaalslagssystemen worden verworpen
8. Een natuurgetrouw beheerd bos bevat dood hout
9. Mechanische of biologische bestrijding vermindert de voorkeur

De verschillende activiteiten die door Pro Silva Vlaanderen in het verleden georganiseerd werden, konden steeds rekenen op een ruime belangstelling. Pro Silva Vlaanderen neemt nu een nieuwe start, waarbij nauw zal samengewerkt worden met de Vlaamse Bosvereniging.

Startexcursie op 10 mei

Op zondag 10 mei wordt de nieuwe werking van Pro Silva ingezet met een excursie op de Hoge Mouw te Kasterlee en in het Peerdsbos te Herentals.

Een zicht op een Kempens heidelandschap (foto: Noah Janssen).

Beide bossen maken deel uit van de Kempische Heuvelrug die gedomineerd wordt door homogene dennenbossen (*Pinus sylvestris* en *Pinus nigra* spp. *laricio*) gesitueerd op tertiaire zee-afzettingen als Poederliaan en Kasterliaan en kwartaire stuifzanden. Eeuwenlang bestond het gebied uit een heidelandschap met als voornaamste boomsoorten Zomereik (*Quercus robur*) en Ruwe berk (*Betula pendula*).

Tot voor een kleine honderd jaar kwamen in de streek echter vrijwel geen bossen meer voor. Vanaf de 13e eeuw nam het ontginnen van de heidevelden immers een aanvang. Door sterke bemesting werden de gebieden die het best geschikt waren voor landbouw herschapen in akkers, die ondanks alle inspanningen nooit erg vruchtbaar werden. Het overgrote deel van de heide bleef echter eeuwenlang woeste grond. Reeds op het einde van de 18e eeuw ondernam de mens op beperkte schaal enkele pogingen om dit woeste land te herbebossen. In de loop van de 19e eeuw en bij het begin van deze eeuw kwamen grootschalige herbebossingen tot stand. De gronden werden omgeploegd, bemest en aangeplant met naaldboomsoorten en voorzien van loofboomsingels. Voornamelijk Gewone den werd aangeplant omdat er zich vlakbij

In de loop van de 19e eeuw werden uitgestrekte heideterreinen omgezet naar homogene dennenbossen (foto: Kris Vandekerkhove).

een snel groeiende afzetmarkt voor het dennenhout ontwikkelde: de Limburgse steenkoolmijnen. Deze hadden een grote behoefte aan geschikt mijnhout voor het stutten van de gangen en het bekleden van de galerijen. Het verbruik van het mijnhout nam echter snel af en vanaf 1930 nam de Corsikaanse den de plaats in van de Gewone den. Deze snelgroeiende boomsoort met zijn rijzige, kaarsrechte stammen wekte niet alleen de bewondering van de wandelaar, maar vooral van de hout-

koopman die uiteraard oog had voor de economische waarde van deze bomen. Het waren dan ook vooral economische motieven die de basis vormden voor deze bebossingen.

De laatste jaren hebben de principes van Pro Silva een ingang gevonden in het beheer van bossen over geheel Europa en stimuleren ze het multifunctioneel en duurzaam gebruik van het bos. Er is meer en meer aandacht voor de niet-economische functies van het bos zijnde de ecologische die het behoud van inheemse dieren- en plantensoorten onderstreept en de recreatieve functie die streeft naar het openstellen van onze bossen voor het publiek. Het is immers via contact met het bos dat het publiek de ecologische waarden leert appreciëren. De meeste actuele bossen staan echter nog ver af van deze doelstellingen.

Om op het terrein te onderzoeken in hoeverre een bos natuurgetrouw beheerd is, kunnen een viertal criteria gehanteerd worden. Een eerste criterium is te kijken wat de graad van biodiversiteit is in een bos. Dit omvat de verscheidenheid aan plante- en diersoorten. Hoe dichter een bos z'n natuurlijke diversiteit benadert, hoe meer het als stabiel bos kan beschouwd worden. Een tweede criterium is de graad van natuurlijkheid nagaan aan de hand van het optreden van natuurlijke processen zoals bijvoorbeeld natuurlijke verjonging en het aftakelen van dode bomen. Kunstmatige verjonging wordt hier echter niet uitgesloten. De economische en de ecologische functie moeten immers naast elkaar kunnen bestaan. Het grote probleem huist in de manier waarop het bosbeheer wordt uitgevoerd. Bij de exploitatie van bomen moet immers de grootste voorzichtigheid aan de dag gelegd worden daar de bosbodem bijzonder kwetsbaar is. Een derde criterium voor het herkennen van natuurgetrouw bosbeheer op terrein is dan ook de ongestoordheid of de intactheid van het bos. Zoals het vijfde van de Pro Silva geboden stelt, moet immers bij de houtwinning zo weinig mogelijk schade aangericht worden aan de bodem én aan het bos. Er kan immers in luttele minuten beschadigd worden wat dikwijls honderden jaren nodig had om tot stand te komen. Als vierde criterium wordt het aansluiten bij de natuurlijke situatie – dit is de

Een scherp contrast tussen een homogeen dennenbos en een hervormd structureel mengbos met inheemse boomsoorten (foto's: Kris Vandekerkhove).

Een detailbeeld van Inheemse Vogelkers (*Prunus padus*) waarvan we tijdens de excursie (bloeiende) exemplaren zullen zien in het Peerdsbos (Foto: Kris Vandekerckhove).

toestand van het bos zonder ingrijpen van de mens – nagegaan. Voor Vlaanderen veronderstelt dit alleszins (1) het domineren van inheemse boomsoorten, (2) het voorkomen van 10 tot 30% dood hout (3) ongelijkvormigheid en (4) ongelijkjarigheid van het bos.

De geplande excursie heeft als hoofddoelstelling het beheer en de huidige toestand van de Hoge Mouw te Kasterlee en het Peerdsbos te Herentals te gaan toetsen aan de doelstellingen van het natuurgetrouw bosbeheer. Op de steile hellingen van het provinciaal domein de Hoge Mouw bevond zich oorspronkelijk een homogeen en verwaarloosd dennenbos. Er worden nu pogingen gedaan dit bos om te vormen tot een struktuurrijk mengbos met inheemse loofboomsoorten. Het Peerdsbos is een knap restant van de vochtige, rijke bossen van het Elzen-Vogelkersverbond die ooit de vallei van de Kleine Nete bedekten. Beide bossen zijn interessant te noemen daar er inspanningen gedaan worden om het beheer af te stellen op de Pro Silva principes. Fundamenteel in het beheer is immers de doelstelling om de gebieden een zo groot mogelijke maatschappelijke rol te geven. Het streven naar de verstrengeling van ogenschijnlijk tegenstrijdige functies als de ecologische en de recreatieve vormen dan ook het belangrijkste kenmerk van het huidige beheer. In het domein de

Hoge Mouw gebeurden verschillende experimenten die zowel van bosbouwkundige, ecologische als sociaal-recreatieve aard zijn. De excursie zal dan ook pogen aan het licht te brengen in hoeverre deze beheersmaatregelen al zichtbaar zijn op terrein en of deze bossen (verder) evolueren naar bossen die én dicht bij de natuur staan én toch andere functies vervullen.

Alle geïnteresseerden die de Pro Silva doelstellingen willen helpen verwezenlijken door uitwisseling van kennis en ideeën, door discussie en door experimenten op terrein, zijn van harte welkom op deze excursie. We richten ons dan ook speciaal tot iedereen die begaan is met natuurgetrouw bosbeheer zoals bos- en natuurwachters, boseigenaars, terreinbeherende verenigingen, enz., maar ook als je gewoonweg zin hebt in een boeiende en spannende wandeling op de Kempische heuvelrug ben je uiteraard van harte welkom op deze startexcursie.

Er zijn twee afspraakplaatsen:

- om 10u aan de parking van de Hoge Mouw langs de baan Lichtaart-Kasterlee
- om 14u aan de parking van het BLOSO sportcentrum (hoofdingang), Vorselaarsebaan, Herentals

Meer informatie kan je bekomen op het VBV-secretariaat (tel.: 09/252.21.13) of bij Frederik Vaes (tel.: 014/85.90.17).

Wil je actief meewerken om de werkgroep Pro Silva uit te bouwen, heb je veel interesse in duurzaam bosbeheer en wens je op de hoogte blijven van alle Pro Silva-samenkomsten dan kan je je naam en adres opgeven op het VBV-secretariaat (tel.: 09/252.21.13).

stelling niet veralgemeend worden; het zijn vooral de coniferen die een hoge diversiteit vasthouden, loofbomen uit de gematigde streken blijken over een lagere genetische diversiteit te beschikken. Het belang van het genenbehoud wordt meestal gezien als behoud van een 'adaptief potentieel' om sterk te staan in de mogelijke toekomstige wijzigingen in de omgeving. De diversiteit die nu kan vastgesteld worden, is grotendeels het resultaat van de postglaciale herkolonisatie van de gematigde streken. Voor genenbehoud dient rekening gehouden te worden met zowel de historische oorsprong van het uitgangsmateriaal als met de huidige processen.

Labo-analyses kunnen toelaten de verwante soorten te onderscheiden, de vitaliteit van een populatie in te schatten en misschien zelfs de verschillende lokale populaties van één soort te identificeren en leveren aldus een belangrijke aanvulling op het veldwerk. Diverse technieken werden hiertoe ontwikkeld waarbij vooral enzymen en DNA van de individuele plant bestudeerd wordt.

A.h.v. de resultaten van het genetisch onderzoek op wilgen, werden de mogelijkheden verduidelijkt die genetische technieken kunnen bieden in de hele problematiek van biodiversiteit.

Bij heraanplanting t.b.v. natuurontwikkeling dient er rekening gehouden te worden met de verschillende genotypes, de diversiteit van de genotypes binnen de standplaats en ook de verdeling van de diversiteit tussen de standplaatsen. Dat hiervoor een ruime kennis van de betreffende soort noodzakelijk is, hoeft geen betoog.

Een strategie tot behoud en bescherming van autochtone bomen en struiken in Vlaanderen

Als laatste spreker kwam Dirk Van Hoya (Afdelingshoofd Bos en Groen) aan het woord. Hij stelde een strategie voor, uitgewerkt door de afdeling Bos en Groen en het IBW, tot praktische invulling van het behoud en bescherming van autochtone bomen en struiken in Vlaanderen. De strategie steunt op 3 pijlers: inventarisatie, bescherming en gebruik. Deze sluiten op elkaar aan, maar zullen

tegelijkertijd geoperationaliseerd worden. Wetenschappelijk onderzoek zal voor bijsturing zorgen tijdens de uitvoering.

De eerste pijler, de *inventarisatie* werd voorgesteld door Bert Maes en Chris Rövekamp. Dit project, gefinancierd door de afdeling Bos en Groen zal in '98 verdergezet worden met inventarisaties in de houtvesterijen Hechtel en Bree en de Regionale landschappen Vlaamse Ardennen en West-Vlaamse Heuvels.

Voor een accurate *bescherming* van het gelokaliseerde autochtone materiaal, werden vele mogelijkheden aangegeven. Hiervoor werd de nadruk gelegd op samenwerking met alle betrokken partijen, informatiecentralisatie en – doorstroming. Het huidige wettelijke kader zal doorgelicht worden om te verifiëren of het wel voldoende mogelijkheden geeft voor een afdoende bescherming. Een aangepast beheer voor bossen met autochtone genenbronnen zal door de afdeling Bos en Groen opgenomen worden in de nieuwe beheersvisie, die momenteel wordt uitgewerkt. Voor de meest bedreigde soorten en herkomsten wordt de aanleg van zaadtuinen voorgesteld.

Een oordeelkundig gebruik van autochtone bomen en struiken is de derde pijler van de strategie. Hier werd benadrukt dat er een duidelijk wettelijk kader dient geschapen te worden om een wildgroei aan lokale initiatieven te vermijden. Voor erkenning van autochtone herkomsten zijn er mogelijkheden in een uitvoeringsbesluit van artikel 42 van het bosdecreet, zoals werd vermeld door Gudrun Van Langenhove. Naast de erkenning dient ook de zaadoogst geregeld te worden. De meeste autochtone zaadbronnen zullen beperkt zijn in aantal individuen en het zou dan ook te duur uitkomen om de bosboomkwekers te laten instaan voor de oogst. Een netwerk van medewerkers van alle partners (provincies, gemeenten, EIG, afdelingen Bos en Groen en Natuur, IBW, ...) is hiervoor noodzakelijk. Dit verzamelde autochtone teeltmateriaal kan dan, op vrijwillige basis gecertificeerd worden. Een contractteelt met boomkwekerijen kan wat de opkweek betreft, voor beide partijen de beste oplossing bieden.

Tot slot werd ook de nood aan wetenschappelijk onderzoek aangehaald, er blijven immers nog vele vragen onbeantwoord.

Walembos: holle weg, ijzerzandsteen, dagzomend (foto: Bert Maes).

Discussie

De studiedag werd afgesloten met een discussie, die redelijk mager uitviel. Er kwamen o.a. vragen over de wenselijkheid en haalbaarheid van hakhoutbeheer en begrazing en over de mogelijke onverenigbaarheid van klassieke bosboomveredeling en behoud van autochtoon materiaal. En de uitdagende stelling van Jan Cousement dat natuurlijke verjonging enkel in erkende zaadbestanden zou mogen gebeuren, werd onder vuur genomen.

Velen vonden de studiedag "een serieuze boterham". Gelukkig is de referatenmap door de inzet van alle sprekers een rijk gestoffeerde map geworden zodat alles nogmaals kan nagekeken worden. Vanuit alle invalshoeken is toegelicht hoe het behoud van autochtone bomen en struiken kan aangepakt worden, het echte werk kan beginnen.

Om één en ander na te lezen, kan u volgende documenten bestellen:

- Referatenmap van de studiedag: te bekomen bij de afdeling Bos en Groen door storting van 200fr (+ 50fr verzendingskosten) op rekeningnummer 091-2206053-11.

- Eindrapport van het eerste inventarisatiejaar door Ekologisch Adviesburo Maes en Stichting Bronnen. Inventarisatie in de Ecologische Impulsgebieden. Verkrijgbaar bij afdeling Bos en Groen door storting van 200 frank (+50 fr verzendingskosten) op bovenvermeld rekeningnummer
- Samenvatting (10 p.) van de inventarisatie in de Impulsgebieden: kosteloos te verkrijgen bij de afdeling Bos en Groen.
- Mededelingen van het IBW, 1998/1, Behoud van autochtone bomen en struiken: een verkenning. Te verkrijgen bij het IBW aan 200fr (+ 50fr verzendingskosten)

Afdeling Bos en Groen	I.B.W.
Graaf de Ferraris-gebouw	(Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer)
E. Jacquemainlaan 156 bus 8	Gaverstraat 4
1000 Brussel	9500 Geraardsbergen

Zondag 26 april: Dag van de Aarde

Opendeurdag van het Laboratorium voor Bosbouw van de Universiteit Gent en het secretariaat van de Vlaamse Bosbouwvereniging.

Thema: wetenschappelijke functie van het bos

Het broeikaseffect, de opwarming van de aarde, Global Change, de kranten staan er bol van. Over de oorzaken, gevolgen en mogelijke oplossingen is de wetenschappelijke wereld het nog lang niet eens. Veel tijd en geld wordt geïnvesteerd om de processen betreffende deze fenomenen beter te doorgronden. In deze problematiek spelen bossen een belangrijke rol. Heel wat onderzoek situeert zich dan ook af in het bos. In Vlaanderen is het labo voor Bosbouw van de Universiteit Gent op dit vlak een toonaangevende onderzoeksinstituut. Een tweede belangrijk luik betreft het onderzoek naar de oorzaak en de gevolgen van verzuring van onze bossen. Ook op dit terrein is hier heel wat expertise aanwezig. De vitaliteit van onze bossen wordt nog steeds sterk bedreigd door dit milieu-probleem.

Tijdens de opendeurdag zal u kunnen kennismaken met de wetenschappers en hun onderzoek, de werking van het labo en de opstellingen in het proefbos. Op deze dag kan je ervaren wat de wetenschappelijke functie van het bos juist inhoudt.

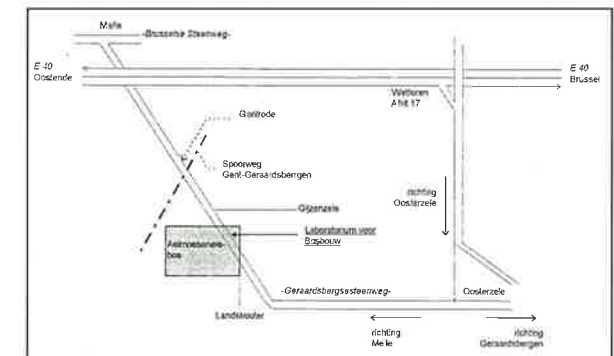
Het Aelmoeseneiebos is in deze periode op z'n mooist. In de streek is dit bos immers gekend om z'n magnifieke voorjaarsflora en de rijke avifauna. De positieve invloed van het bos inzake de bescherming van het leefmilieu en de natuur zijn belangrijke redenen om het bos te beschermen en om er op toe te zien dat het beperkte Vlaamse bosareaal in oppervlakte kan toenemen. Een taak die de Vlaamse Bosbouwvereniging volledig ter harte neemt. Onze vereniging zal tijdens de opendeurdag zijn wetenschappelijke en maatschappelijke projecten voorstellen.

Er zijn infostands te bezichtigen, je kan genieten van een boswandeling of de opgedane indrukken doorspoelen met een drankje aan de bar.

Aanvangsuur en plaats van afspraak: Er zijn doorlopend rondleidingen tussen 14 en 17 uur.

Duur van de rondleiding: ± vijftig minuten. Labo voor Bosbouw Universiteit Gent – Vlaamse Bosbouwvereniging (V.B.V.) Geraardsbergsesteenweg 267; 9090 Gontrode-Melle. Het labo is vlot te bereiken. Op vijf minuten wandelen van het station Gontrode op de lijn Gent-Geraardsbergen. Met de wagen via de E40 afrit Wetteren (richting Oosterzele). En via de E17 afrit R4 richting Merelbeke – Melle volgen en vanaf de aansluiting met de E40 de pijltjes 'Bosrand' volgen. Net over de spoorweg vind je het Aelmoeseneiebos.

Meer info: op het V.B.V.-secretariaat: Tom Embo (09/252.21.13)

Afdeling Bos & Groen roept gemeentebesturen en jeugdraden op om meer plaats voor bos in het jeugdwerkbeleidsplan

De afdeling Bos & Groen wenst met een opmerkelijke brochure gemeentebesturen te inspireren om ruimte te maken voor bos in het Jeugdwerkbeleidsplan (JWBP). Dit voorjaar stippelen alle Vlaamse gemeenten hun gemeentelijk beleid t.a.v. de jeugd en het jeugdwerk voor de komende drie jaar uit. Later zullen ook de provinciebesturen hun jeugdwerkbeleidsplan goedkeuren. Jeugdorganisaties zijn reeds langer vragende partij om meer ruimte voor bos en bossen. Zeker op lokaal vlak is deze vraag weinig gestructureerd. Daarom stelde de Vlaamse Bosbouwvereniging in opdracht van Bos & Groen een brochure samen om dit vraagstuk op de gemeentelijke agenda te plaatsen. Dit werd aan de schepenen van jeugd, de jeugddien-

sten en de voorzitters van de jeugdraad van alle Vlaamse gemeenten bezorgd. Het vlugschrift bevat een aantal nuttige tips en uitgewerkte voorstellen om aan te tonen op welke manier het recreatief medegebruik van de groene ruimte onderwerp kan zijn van het gemeentelijk jeugdwerkbeleid. Er wordt gewezen op de mogelijkheden voor jeugdrecreatie in bestaande bossen maar ook de noodzaak van bosaanleg en de instrumenten die hiervoor ter beschikking zijn worden belicht. Ten slotte wordt er op gewezen dat het jeugdwerkbeleidsplan inzake bosrecreatie een koppeling kan maken met andere gemeentelijke beleidsplannen zoals het Structuurplan en het Gemeentelijk Natuurontwikkelingsplan. In de brochure werden een aantal nuttige adressen meegegeven. Dat meer dan 10% van de gemeenten bijkomende informatie opvroegen duidt aan dat de problematiek rond recreatief medegebruik van bossen door de jeugd ook op gemeentelijk vlak actueel is.

V.B.V.-wandelzoektocht: de bossen van Vlaanderen zomer 1998

Deze zomer organiseert de werkgroep recreatie van de V.B.V. vijf wandelzoektochten. Op vijf plaatsen in Vlaanderen (één per provincie) zal een zoektocht georganiseerd worden in een gekend bosdomein. Deze zoektochten werden uitgestippeld om de recreant op het spoor te brengen van enkele minder gekende maar boeiende aspecten van het boslandschap. In Limburg trekken we naar 'de Polismolen', een boscomplex in Opieter. Gezien we ons hier aan de Kempische stijlrand bevinden staat de wandeling volledig in het teken van de helling- en valleibossen. Het hoogteverschil zal te voelen zijn tijdens deze tocht. In de Kalmthoutse heide worden de kombuusduinen beklommen. Hier benadrukt de wandeling de relatie tussen bos en natuur. In het Provinciaal bosdomein Het Leen zijn de eeuwenlange ingrepen van de mens overduidelijk. Sporen van zoutwinning zijn in dit prachtig recreatief bos nabij Eeklo nog duidelijk terug te vinden. Wie achterhaalt de oorsprong van de vele vijvers tijdens deze cultuurhistorische zoektocht? In West-Vlaanderen werd een landschapswande-

ling uitgetekend in de omgeving van de Rodeberg en de Doevevallei. Tijdens de zoektocht wordt je aandacht gevestigd op enkele fraaie landschapsskenmerken. Hoe kan het ook anders? De nood aan meer bos komt hier helemaal aan bod. In Vlaams Brabant werd een fietstocht uitgestippeld in het Meerdaalwoud. Verharde en onverharde wegen brengen je langs de mooiste bosranden uit de streek. De zoektochten (4 wandel- en 1 fietstocht) zijn op maat van elk gezinnen. De vijf zoektochten worden gebundeld in een speciale editie en extra kleurrijke Boskrant. De zomerzoektocht gaat door tijdens de zomer van 1998 (juli-september). Tijdens de maanden mei-juni zal het project ruim bekend gemaakt worden in de pers. Per tocht is er een prijs te winnen maar wie de rode draad tussen de vijf tochten kan ontdekken wint de hoofdprijs. Deze bijzondere Boskranteditie kan fungeren als naslagwerkje met vijf boeiende bosexcursies waar je nog jaren kan van genieten. In de Boskrant zal een kleurrijke wandelkaart van de vijf zoektochten terug te vinden zijn. Als klap op de vuurpijl zijn voor meer dan 250 frank drankbonnen in deze Boskrant opgenomen. In de omgeving van elke zoektocht werkt er minstens één horecazaak mee door de deelnemers een gratis consumptie aan te bieden.

De zoektochten werden samengesteld door streekkenners. Zo konden we rekenen op de medewerking van het natuureducatief centrum 'De Vroente' uit Kalmthout, het bosinfocentrum Het Leen en het Regionaal Landschap Westvlaamse Heuvels. Ook de diensten van afdeling Bos & Groen leverden hun medewerking.

V.B.V. zoekt contact met de recreant

De Vlaamse Bosbouwvereniging zoekt via verschillende activiteiten contact met de bosrecreant. Recreatie heeft in het verstedelijkte Vlaanderen een enorme impact op het bos. Het is van belang dat de bosbeheerder hierop voorbereid is. De V.B.V. staat als enige vereniging reeds jarenlang in de bres voor het maatschappelijk bosbelang. Ook via de wandelzoektocht kunnen we de stem van de wandelaar binnen onze vereniging beter aan bod laten komen.

Het is dan ook de bedoeling om deze wandelboskrant ruim te verspreiden. Daarvoor rekenen we op onze leden. De bijzondere zomereditie van de Boskrant zal ook als los nummer te verkrijgen zijn voor de prijs van 150 frank. Hierdoor worden ze wandellid en blijven ze automatisch op de hoogte van de activiteiten van de vereniging die gericht zijn naar het ruime (wandel)publiek.

VBV Werkgroep Tropisch Bos bezoekt onze noorderburen

Op woensdag 29 april is de Werkgroep Tropisch Bos te gast bij Stichting BOS en TROPENBOS te Wageningen in Nederland. Beide instanties zullen hun werking en activiteiten aan onze leden voorstellen.

's Voormiddags nemen we een kijkje bij Stichting BOS. BOS staat hierbij voor BosbouwOntwikkelingsSamenwerking. Onze Werkgroep kan

alvast heel wat inspiratie opdoen bij deze stichting. BOS verzorgt ondermeer de publicatie van een gespecialiseerd tijdschrift over bosbouwprojecten in de tropen.

Het onderzoeksprogramma TROPENBOS van de LandbouwUniversiteit te Wageningen wordt in de namiddag toegelicht. TROPENBOS heeft onder andere projecten lopende in Colombia, Guyana, Indonesië, Kameroen en Ivoorkust.

Voor deze excursie wordt gezamenlijk (auto) vervoer gezorgd. Wie wenst deel te nemen aan de activiteit, gelieve contact op te nemen met het VBV-secretariaat (09/252.21.13)

Natuur ingericht op het Eiland (Zwijnaarde)

Op zondag 15 maart, werden in Zwijnaarde op 'Het Eiland' de spaden vuil gemaakt voor de symbolische aanleg van enkele hectaren nieuw bos. Bij deze actie die de aanzet moet zijn tot een natuurin-

N.V. Vereecke - De Cleene

Boomkwekerijen
Langendam 59,
B-9940 Evergem (Sleidinge)
Tel.: 09/357 52 62
Fax: 09/357 65 77

Uw adres voor al uw:

**Bos- en Haagplantsoen
en Sierplanten**

In groot sortiment, 50 ha. produktie

richtingsplan (Ecologisch Impulsgebied Boven-schelde), mochten we naast enkele hoogwaardigheidsbekleders (goede intenties alom) gelukkig ook de zon en een bonte schare gelegenheidsplanters en -plantertjes verwelkomen. In een handomdraai werd tussen de Schelde en zijn tijarm een maïsakker beplant met inheemse bomen en struiken waarna spontane natuuronwikkeling kan starten. Blijkens hun enthousiasme en de vele geïnteresseerden aan onze VBV-stand, kijken de mensen echt uit naar de komst van meer bos en natuur in de Gentse regio. De Vlaamse Bosbouwvereniging stelt deze actie die een samenwerking was tussen AMINAL-Afdeling Natuur en een tiental milieuverenigingen dan ook ten eerste op prijs. Hopelijk kan ook in de toekomst een dergelijke 'krachtenbundeling' helpen om het bos en de natuur in Vlaanderen te herstellen of te vrijwaren.

Algemene Vergadering VBV

Op zaterdag 7 maart hield de Vlaamse Bosbouwvereniging haar Algemene Vergadering in het Provinciaal Vormingscentrum te Malle. Een kleine honderdtal VBV-leden kwam opdagen voor een gevarieerde en enthousiaste voorstelling van de activiteiten die de vereniging in de loop van '97 op haar palmares mocht schrijven.

Om 9.00u. werd het administratief gedeelte van de vergadering geopend door voorzitter B. Muys. Erik Van Boghout en Patrick Geldhof trekken zich terug uit de Raad van Beheer en werden door onze voorzitter voor hun jarenlange diensten en inspanningen bij de VBV bedankt. De Algemene Vergadering aanvaardde de kandidaturen van Hans Scheirlinck en Gert Van De Genachte. Hans Scheirlinck volgt Willy Verbeke als secretaris op.

Na de afhandeling van het administratieve gedeelte, werd het jaarverslag voorgesteld. Een overtuigende, meer dan 40-pagina's tellende plejade van activiteiten, acties, projecten, Hieruit bleek 1997 wellicht het meest actieve jaar totnogtoe in het bestaan van onze vereniging. Dat het goed gaat met onze vereniging mocht vooral blijken uit de nieuwe dynamiek die uit de recent opgerichte VBV-werkgroepen vloeit. Zij organiseren talrijke geslaagde activiteiten en mobiliseren

CASTANEA®
de natuur bekent kleur

De tamme kastanje behoort van nature tot Duurzaamheidsklasse II en wordt in Frankrijk reeds sinds decennia toegepast in tuinen, bossen en parken. In harmonie met het kleurenpalet van de natuur, vormt het een ideaal alternatief voor met CCA of met andere chemicaliën geïmpregneerd hout. Zonder zorgen voor opname via de huid van arseen of voor toxiciteit naar hogere planten. **ZONDER ONGEZOND KLEURTJE**

palen, afsluitingen (fencing), antiparkeerpalen, slagbomen, boomsteunpalen, poortjes, banken, hekken, terrasplanken uit kastankehout, van nature bestand tegen schimmel en vocht en aan uiterst competitieve prijzen

ecomat ANTWERPEN CVBA
Voor vrijblijvende informatie en offerte:
E. Vermeulenstraat 82,
2980 St-Antonius-Zoersel
Tel.: 03/384 19 07 - Fax: 03/385 08 41

steeds meer leden. Naast het nastreven van de klassieke VBV-doelstellingen bosbehoud, bosuitbreiding en een multifunctioneel bosbeheer stond in 1997 de verdere modernisering en professionalisering van de VBV centraal. De concrete uitwerking van de hernieuwde VBV-structuur, waarin de verschillende werkgroepen een belangrijke plaats toegewezen krijgen, was een erg belangrijke stap in de richting van deze professionalisering. In samenhang hiermee is de VBV het afgelopen jaar vaak in het nieuws geweest. Denken we maar aan de acties tegen het rooien van het "Lindekensveld" in Lummen, de educatieve acties te Wevelgem en te Izegem en het stadsbosproject voor Kortrijk. Mede door deze talrijke acties bewees de vereniging haar erkenning als gewestelijke vereniging waar te kunnen maken. Deze officiële erkenning en de nieuwe dynamiek zorgen ervoor dat 1997 als een sleuteljaar de annalen van de VBV-geschiedenis in zal gaan.

De geanimeerde voorstelling van de verschillende werkgroepen op de Algemene Vergadering

bewees dat de werklust, de inventiviteit en het enthousiasme van de actieve werkgroepleden heel wat in beweging gebracht hebben in Vlaanderen.

Inhoudelijk stond de algemene vergadering dit jaar in het teken van de 'De FSC-criteria voor duurzaam bosbeheer'. Beatrijs van der Aa trad op als moderator en gaf de voorzet tot het inhoudelijk debat. Criteria zijn noodzakelijk zijn om duurzaam bosbeheer te kunnen meten vertrekkend vanuit het groot schaalniveau tot op het terrein. Hoe moeten deze inhoudelijk ingevuld worden?

Peter Roskams gaf als eerste spreker een overzicht van de criteria die in het kader van de Belgische FSC-stuurgroep worden uitgewerkt. De discussie rond de implementatie van duurzaam bosbeheer is niet nieuw. Reeds van in de jaren '50 werden initiatieven genomen maar in de praktijk blijft het bosareaal op wereldschaal ernstig bedreigd. In de discussie moet daarom steeds het doel en het middel, duurzaam bosbeheer versus certificering, duidelijk onderscheiden worden. Naast certificering zijn er andere middelen zoals subsidiëring, vorming, ... mogelijk om duurzaam bosbeheer te stimuleren.

Na de internationale criteria werden de in wording zijnde Belgische FSC-criteria toegelicht. De filosofie achter deze uitwerking is in eerste instantie een certificering van het beheer. Bossen in omvorming kunnen ook gecertificeerd worden indien gestreefd wordt naar een verbetering van de terreinsituatie.

Het werk van de FSC-stuurgroep vertaalt zich in 10 principes: het naleven van de wetgeving, multifunctionaliteit, sociale aspecten en de economische functie behelzen de eerste 4 principes. Een sleutelprincipe met 4 subprincipes is principe 5 "Milieueffecten": specifieke criteria werden uitgewerkt rond het behoud van habitat, bestandsbeheer, bodembeheer en waterbeheer.

Het 6de principe voorziet in specifieke maatregelen voor het beheer van soorten zoals Grove den, Douglas, populier,

Bart Meuleman lichte als tweede spreker zijn ervaring toe met het toepassen van de FSC-principes bij het beheer van Heverleebos en Meerdaalwoud. Een vergelijking van de principes van FSC met de voorschriften uit het bosdecreet vormde de kern van zijn betoog. De meerwaarde die de crite-

ria leveren ten opzichte van het bosdecreet zijn onder meer de aandacht voor een transparante en participatorische aanpak van het beheer, de aandacht voor het waterbeheer, dood hout, een aantal milieuaspecten en de lokale economie. Dit laatste is echter moeilijk realiseerbaar in de Vlaamse context. Bart Meuleman pleitte voor een sterke vereenvoudiging van de procedure. Momenteel is deze te zwaar en te weinig klantvriendelijk. Hij pleitte ook voor een verdere integratie van positieve aspecten van deze criteria in de lokale wetgeving.

Als laatste spreker stelde Geert Bruynseels een aantal problemen aan de kaak die vanuit de privé-sector kunnen ontstaan: Wat zijn de doelstellingen van deze criteria en in hoeverre blijft economische productie belangrijk? Hij uitte zijn ongerustheid over het feit dat deze criteria het bosbeheer reduceren tot een vorm van natuur- of biotoopbeheer. In het bijzonder het 5de principe roept vragen op in de Vlaamse context. De versnippering van het bosareaal en de hogere eisen die gesteld worden aan grotere complexen zetten de implementatie op de helling en zouden zelfs tot een verdere versnippering kunnen leiden. Ten aanzien van de sociale aspecten en arbeidsveiligheid (principe 3) stelt het grote aandeel kleine zelfstandigen en zwartwerk in Vlaanderen een probleem. Hiermee was de aanzet tot discussie ruimschoots gegeven. Tijdens een constructieve discussie weerlegde Peter Roskams de stelling dat de FSC een uitholling van de economische functie zou inhouden. De principes staan houtwinning niet in de weg en stimuleren kostenreducerend bosbeheer door de natuurlijk dynamiek zo veel mogelijk aan te wenden.

De gerichtheid op het intern beheer van bossen is, gelet op de sterke versnippering en de grote invloeden van buitenaf, een aandachtspunt waar de huidige criteria geen antwoord op geven. Hier kan de bosgroepering een sleutelrol gaan spelen om de implementatie mogelijk te maken.

De toekomst zal moeten uitwijzen of de criteria onder hun huidige vorm niet te hoog mikken en de lat te hoog leggen voor het privé-bos. Certificering blijft vrijwillig en het succes zal mee bepaald worden door de afzetmogelijkheden en de vraag naar gecertificeerd hout. De houtverwerkende sector speelt hierin een belangrijke rol. De violen

moeten echter ook hier nog gelijk gestemd worden.

Verwerking van gecertificeerd hout maakt de koppeling naar de uitreiking van de Groene Wimpel. Naar gewoonte wordt deze uitgereikt aan een persoon of instelling welke zicht bijzonder verdienstelijk heeft gemaakt voor het bos in het afgelopen jaar. Dit jaar werd de wimpel uitgereikt aan de firma Lagae Hout, die erin slaagde om als eerste Belgische houtimporteur gecertificeerd hout op de markt te brengen. De Vlaamse Bosbouwvereniging wenst op die manier LAGAE Hout te belonen voor het stimuleren van een duurzaam bosbeheer. Zijn actieve promotie van gecertificeerd hout op de binnenlandse markt zal hier toe bijgedragen hebben evenals de sterke inspanningen die zij leverden om gecertificeerd hout op de markt te brengen.

Deze firma stond mee aan de wieg van de Club 97 die houthandelaars verenigt die gelabeld hout op de markt willen brengen in België. Ook vóór FSC besteedde deze firma aandacht aan de herkomst en exploitatie methoden van het hout dat zij aankochten. De Vlaamse Bosbouwvereniging hoopt dat het initiatief van de firma Lagae hout-handelaars, houtimporteurs en hun klanten zal stimuleren om voortaan bij hun aankopen duurzaam beheer als een belangrijk kwaliteitscriterium te aanzien. De Vlaamse Bosbouwvereniging hoopt eveneens dat de ecocertificatie van hout – zonder daarom een wondermiddel te zijn – een positieve bijdrage kan leveren tot het stimuleren van een duurzaam beheer op het terrein, in de tropen, bij ons en in alle bosgebieden ter wereld. In zijn dankwoord vermeldde Lode Devos van Lagae alvast dat in de toekomst ook gelabeld hout van eigen bodem zou kunnen verdeeld worden.

VBV excursies

Zaterdag 16 mei 1998 om 14 u.:
Tillegembos (Brugge, prov. W.-VL.)

Het Tillegembos te Brugge is het oudste provinciaal domein in West-Vlaanderen. Het provinciebestuur startte in 1963 met de aankoop van 40 ha van het kasteeldomein. Het provinciebos werd na verloop van tijd uitgebreid, niet alleen door aan-

koop van bospercelen maar ook door verwerving van landbouwgronden. Het provinciebos groeide zo tot de huidige 102 ha.

Het domein is zeer gevarieerd. Op de droge zandgronden komt voornamelijk eiken-berkenbos voor. In het bos zijn er ook belangrijke heiderelicten. Bos en heide zorgen voor een variatie aan open en gesloten landschappen. Er komt tevens een stuk beekbegeleidend bos voor. Op deze rijkere, alluviale bodem groeit het elzenbroekbos.

Het Tillegembos ligt op een boogschuit van de stad Brugge en heeft als stadsbos een belangrijke recreatieve functie. In het kasteel zetelt de Dienst Westtoerisme en er is een jeugdherberg (De Trutselaar) in het domein. Het bos maakt bovendien deel uit van een recreatieve stadsas.

De excursie gaat door op zaterdag 16 mei, om 14 u. Afspraak aan de parking van het provinciaal domein Tillegembos, in de Witte Molenstraat te St. Michiels-Brugge (aangeduid met wegwijzers), komende van E40 – expresweg rond Brugge, 3° lichten naar links. Gids: Johan Mahieu (Provinciebestuur West-Vlaanderen, provinciale domeinen)

Zondag 14 juni 1998 om 14 u.:
Vrieselhof (Oelegem-Ranst, provincie Antwerpen)

Het 78 ha grote domein 'Vrieselhof' is sinds een 20-tal jaar eigendom van de provincie Antwerpen en toont een grote verscheidenheid. De directe omgeving van het kasteel heeft een parkkarakter, met een vijver, gazons en een klein arboretum en is daardoor zeer aantrekkelijk voor recreanten. We bevinden ons in de Kempen en dat is wat verder van het kasteel verwijderd ook te zien: naaldbossen en gemengde bossen (eiken-dennen) nemen een groot deel van de oppervlakte in. De oudste bomen van het bos staan in de dreven die doorheen deze bestanden lopen. Zij hebben een grote betekenis voor holenbroeders (spechten, bosuil, holenduif, e.a.). Het noordelijke en zeer natte deel van het provinciaal domein heeft een zeer grote natuurwaarde. Hier bevinden zich naast broekbossen ook relicten van schraalgraslanden. Tijdens de excursie zal aandacht besteed worden aan de uiteenlopende functies van het domein en aan de wijze waarop de beheerders daarop inspelen.

De excursie gaat door op zondag 14 juni 1998 om 14 u. Het kasteel van Oelegem is bereikbaar via de E34 afrit Oelegem-Ranst (vanuit Antwerpen, eerste afrit na de splitsing E313-E34, richting Oelegem, kasteel aangeduid met wegwijzers). Afspraak voor de ingang van het textielmuseum in het kasteel (niet aan de parking!). Laarzen zijn aangewezen. Gids: Luc De Keersmaecker (Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer)

Activiteitenkalender VBV 1998

Zondag 26 april: Dag van de Aarde (organisatie Bond Beter Leefmilieu), thema Bossen Opendeurdag i.v.m. de wetenschappelijke functie van het bos en bezoek aan het Aelmoeseneiebos te Gontrode (Melle) i.s.m. Labo voor Bosbouw (aanvang 14 u.)

Woensdag 29 april: excursie georganiseerd door de werkgroep Tropisch Bos naar Stichting BOS en Tropenbos te Wageningen (carpooling voorzien vanuit Gent, Leuven en Antwerpen)

Zondag 10 mei: startactiviteit Pro Silva; excursie in de Hoge Mouw te Kasterlee (aanvang 10 u.) en excursie te Peerdsbos (aanvang 14 u.)

Zaterdag 16 mei (14 u.): Provinciaal Domein Tillegembos (Sint Michiels Brugge, Prov. W.-VL.) gids: Johan Mahieu

Juli-september: wandelzoektochten

Zondag 14 juni (14 u.): Provinciaal Domein Vrieselhof (Ranst-Oelegem, Provincie Antwerpen) gids: Luk De Keersmaecker

Zondag 25 oktober (14 u.): Universiteitsbos, KULeuven, Hamont-Achel (Provincie Limburg) gids: Katrien Eggermont

Zondag 15 november (14u.): Domeinbos Meerdaelwoud (Houtvesterij Leuven, Provincie Vlaams Brabant) gids: Bart Meuleman

November 1998: Eikenproject.

Beuken, kastanjes, essen, populieren, wilgen, hazelaars, eiken

...en linden worden sterk als een boom met VLACO-COMPOST.

DE KRACHT VAN COMPOST

"Iedere boomkweker weet dat de structuur van de bodem belangrijker is voor de kweek dan de chemische samenstelling van de grond. Vooral een correcte waterhuishouding speelt daarin een grote rol. Om de structuur van de bodem te optimaliseren én te bewaren, is Vlaco-compost ten zeerste aan te bevelen. Vlaco-compost corrigeert de zuurtegraad, verhoogt het humusgehalte in de bodem en stimuleert het microbiële leven."

Vlaco kwaliteitscompost vind je bij:

Groencompost
IMOG - Zwijvegem - 05645 65 85 • Verschoot-Sterckx nv - Borselare - 05122 72 20 • Eurocompost - Houthalen - 01152 18 94 • IVVVA • Maasmechelen - 08945 85 26 • Compostel/VMA • Beklo - 09377 33 76 • IREX/MONTENAY, Edgem. Tel. 03621 45 00 • Vlar - Grimbergen - 02253 11 07 • Bruno De Winter • Blerick - 01623 93 72 • De Bree CLEARING - Maldegem - 05071 27 92 • WISTCOMPOST NV, Ieper Tel. 05721 69 16

GFT-compost
ICK - Beersse - 01461 49 92 • Intervocompost • Bilzen - 08941 39 35 • DEANCONGHAN • Brecht - 03913 67 07 • Vlar - Grimbergen - 02253 11 07 • VAN EYMENANT, Schiedelbeke Tel. 05443 76 76 • Interleuven - Leuven - 016 23 58 36 • DUS/VBBO - Dendermonde - 05221 39 91 • Van Israel - Geraardsbergen - 05441 43 70

Compost doet de aarde herleven !

vlaco staat voor kwaliteitscompost en dat zie je

Dag van de Aarde

Dag van de Aarde is een mondiaal gebeuren van de milieubeweging. Vele honderdduizenden mensen nemen er aan deel. In Vlaanderen is de organisatie in handen van de Bond Beter Leefmilieu. BBL overkoepelt honderdtwintig natuur- en milieuverenigingen in Vlaanderen. Met als titel "Over bos, boom en hout" sluit het thema volledig aan bij de werking van de bossector. Het is dan ook jammer dat aan overleg tussen bossector en milieubeweging weinig aandacht is geschonken. Ten slotte toch één van de "hot items" binnen het thema. In elk geval stelt de Vlaamse Bosbouwvereniging met volle tevredenheid vast dat het bos op een vernieuwde aandacht kan rekenen bij heel wat organisaties. Het mooi gevulde programma bewijst andermaal onze stelling dat het bos leeft in Vlaanderen. Op 26 april gaan er meer dan honderd activiteiten door verspreid over Vlaanderen. Heel wat wandelingen staan op het programma. De meeste gaan door in openbare bossen maar ook enkele privé-bossen zijn die dag te bezichtigen. Ook bosspelen, recyclageprojecten rond hout, een boottocht, een ecologisch bosbouwproject en zelfs een heuse actie voor een stadsbos werden geprogrammeerd. Wie wil meegenieten van het aanbod kan de programmakrant aanvragen bij de Bond Beter Leefmilieu: telefoonnummer 02/282.17.20 of fax 02/230.53.89.

Symposium: Over bos, boom en hout

De Vlaamse milieubeweging organiseert een symposium waarin de ledenverenigingen hun standpunten t.a.v. bos naar voor brengen. De milieubeweging wil op die dag een eigen actieprogramma naar voor schuiven. In de milieubeweging zijn vooral Greenpeace, W.W.F.-Vlaanderen, de Bossenwerkgroep van Natuurreservaten en de Bond Beter Leefmilieu rond de bossenproblematiek actief. Het symposium gaat door op vrijdag 24 april in het auditorium van de ASLK, Kreupelenstraat 12 te Brussel. *Deelname kost 400 frank en inschrijven kan bij de Bond Beter Leefmilieu: telefoonnummer 02/282.17.20 of fax 02/230.53.89*

Programma

13u30 Verwelkoming
13u50 Gust Feyen: Inleiding "Dag van de Aarde '98", over bos, boom en hout.
14u00 Filip Verbelen: Wereldwijde ontbossing en achteruitgang van de boskwaliteit.
14u20 Paul Stryckers: Rijkdom en armoede van bossen in Vlaanderen.
14u40 Geert Lejeune: De rol van certificering in het streven naar een duurzaam bosbeheer.
15u15 Peter Thoelen: Duurzaam houtgebruik in de bouw.
15u45 Johan Vandewalle: Actieprogramma inzake bos, boom en hout in Vlaanderen.
16u15 Hugo Abts: Het Vlaams beleid inzake bossen en duurzaam gebruik van houtproducten.
16u45 Vraagstelling.

Gentse Natuur- verenigingen wandelen voor een stadsbos

Vijf Gentse natuurverenigingen (Natuurreservaten afdeling Lovendegem, Actiegroep Bourgoyen-Osmeersers, Werkgroep De Elzenhoeve, de Wielewaal afdeling Gent en de Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming afdeling Gent) stellen de Dag van de Aarde volledig in het teken van een stadsbos voor Gent. Als het druppelt in Kortrijk... Met een eerste boswandeling en een symbolische bosplantactie willen deze Gentse natuurverenigingen hun vraag om meer bos kracht bijzetten. Ze verwijzen hierbij naar het absolute bostekort in de Gentse regio en de overrecreatie waarmee de bestaande openbare bossen te maken krijgen. De wandeling kan gezien worden als een schot voor de boeg voor de realisatie van de bosuitbreidingsprojecten die door afdeling Bos & Groen en de Provincie Oost-Vlaanderen gepland worden. Niet voor niets gaat de wandeling door in de Vinderhoutse Bossen, één van de potentiële locaties voor het Gentse stadsbos.

Wie op zondagvoormiddag 26 april mee wil wandelen met de natuurverenigingen voor bosuitbreiding in de Gentse regio kan meer info bekomen bij de Actiegroep Bourgoyen-Osmeersers, Frank Maes: telefoonnummer 09/227.22.94

Eerste Vlaamse CO₂-bos weldra een feit?

De Limburgse intercommunale "Regionale Milieuzorg" gaat dit jaar van start met de aanleg van CO₂-bossen. De intercommunale staat in voor afvalverwerking en beheert onder meer de verbrandingsoven van Houthalen-Helchteren. Dat deze installaties een negatieve invloed hebben op ons leefmilieu is dagelijks in de pers te lezen. Hier is heel wat werk aan de winkel voor instellingen die daadwerkelijk wensen zorg te dragen voor ons leefmilieu.

Milieuzorg wil per ton verbrand afval een bedrag uittrekken voor de aanleg van bos. Dit jaar voorziet men hiervoor een bedrag van 7,5 miljoen. Zo wil men jaarlijks 10 à 15 hectare bebossen. Het invoeren van een CO₂-taks die wordt omgezet in een bijdrage die resulteert in nieuw bos, is één van de milieumaatregelen waar de Vlaamse Bosbouwvereniging al lang op aandringt. Het bescheiden pilootproject van de Regionale Milieuzorg is dan ook vooral van symbolisch belang. Het kan de aanzet betekenen voor een hele reeks maatregelen vanuit de industrie zelf om actief mee te werken aan milieubescherming. Bebossing alleen kan zeker nooit een voldoende oplossing betekenen voor de Vlaamse CO₂-uitstoot. In zijn mondiale context is het echter wel van groot belang dat vanuit deze optiek ook in Vlaanderen wordt bebost. Dat de CO₂-bossen zo snel mogelijk worden opgesteld voor het publiek biedt een meerwaarde.

Aan de Regionale Milieuzorg om de komende jaren te bewijzen dat ze werkelijk wenst te werken aan een offensief milieu-beleid en om aan te tonen dat ze dit waardevolle bebossingsinitiatief niet enkel gebruikt om het geschonden imago van de verbrandingsovens op te poetsen.

Virtuele boswandeling voor de 21ste eeuw in de Preshoek te Kortrijk

De Zuid-West-Vlaamse Natuur- en Milieukoepel vzw organiseert voor de vijfde maal haar traditionele 1 mei-wandeling. Voor dit lustrum stippelde de natuurwerkgroep "Het Schrijverke" een par-

cours uit langs de gehuchten "Preshoek en Klarenhoek". Beide gehuchten vormen een grote open ruimte aan de rand van Marke, Aalbeke en Lauwe. Deze locatie werd zorgvuldig uitgekozen om het Kortrijkse stadsbos te realiseren. Recent nog ondertekenden in enkele dagen tijd meer dan 14500 mensen uit de regio een petitie voor een snelle realisatie van dit project. De petitie kwam er onder impuls van de Kortrijkse milieuraad. De mogelijkheden voor natuurontwikkeling, bosaanleg, landschapsherstel en duurzame streekontwikkeling zijn dan ook enorm. Tijdens de wandeling kan je samen met de leden van de koepel op het terrein plannen maken over de toekomstige bestemmingen van dit gebied. Bovendien worden enkele prachtige snippers natuur bezocht. De landchapswandeling wordt afgerond bij een drankje in de Papaver.

Afspraak op 1 mei om 14 uur aan de Papaver langs de weg Marke-Lauwe Voorbij Kortrijk verlaat je de E17 ter hoogte van de afrit L.A.R.. Aan de T-splitsing naar rechts. Ongeveer twee kilometer verder vind je de Papaver aan de linkerkant van de weg.

Meer info bij Johnny Nuttin: 056/22.18.21 of bij Luc Verplaetse: 056/22.92.93

Forum over natuur en milieu-educatie

Op 13 mei organiseert de Koning Boudewijnstichting met medewerking van de Vlaamse Provincies in het Congrescentrum van de Zoo van Antwerpen een forum over Natuur- en Milieu-educatie met als titel "De grote leerpuzzel". Het richt zich tot iedereen die professioneel bezig is met educatie, vorming en sensibilisering.

Als er tegenwoordig gedebatteerd wordt over leefmilieuproblemen zijn begrippen als "verbreding van het maatschappelijk draagvlak", "bewustmaking" en "educatie" nooit ver weg. Of het nu over zwerfvuil, mestproblematiek, natuurbehoud of rationeel energiegebruik gaat: we beseffen dat een milieuvriendelijke samenleving niet alleen met technische, juridische of economische argumenten kan worden gerealiseerd. Zowel de overheid als de particuliere sector doen inspanningen

Bosvitaliteitsproefvlak te Maldegem – Oost-Vlaanderen
(foto: Sioen).

om het milieubewustzijn en het milieugedrag van het grote publiek en van bepaalde doelgroepen te beïnvloeden. Die inspanningen vormen het domein voor de Natuur- en Milieu-educatie (NME).

Iedereen die professioneel geïnteresseerd is in "leren in het alledaagse leven" in het algemeen en in Natuur- en Milieu-educatie in het bijzonder krijgt een bijzonder interessant programma aangeboden over het werken met doelgroepen, de rol van educatoren en netwerkontwikkeling. Na de middag is er uitgebreid ruimte voor een panelgesprek. Marc Jans van afdeling sociale pedagogiek en gezinspedagogiek rondt het geheel af met een slotbeschouwing die als titel draagt: "van sociale verantwoordelijkheid naar sociale verantwoording". Aan de Vlaamse Bosbouwvereniging werd gevraagd om aanwezig te zijn met een stand om de bezoekers van dit forum in te lichten over het project "Bosvriendelijk Spelen" *Inschrijven voor het forum kost 1100 frank en meer info is te bekomen bij Marleen Verboomen tel. 02/549.02.59*

10 maal het bosinfo-centrum "Het Leen"

In 1998 krijg je de kans om gratis tien verrijkende activiteiten mee te maken in het Provinciaal domein Het Leen te Eeklo. Tijdens elke activiteit

word je door een deskundige op een eenvoudige manier ingeleid in een bepaald thema. Onder meer zangvogels, nacht- en dagvlinders, geografie, bosbeheer en het arboretum worden belicht. Op enkele uitzonderingen na vinden de activiteiten elke laatste zondag van de maand plaats.

Meer info: Erwin Goethals of Alain Van Gysegheem: 09/376.74.74

Tweede Vlaams kampioenschap houthakken

Op zaterdag 10 oktober vindt het tweede houthakkerskampioenschap van Vlaanderen plaats. Plaats van afspraak is ditmaal het provinciale domein Het Leen te Eeklo. Ook nu weer zal een spannende competitie nagaan wie van de kandidaten het veiligst, accuraatst en snelst met de kettingzaag overweg kan.

Kandidaat deelnemers kunnen zich nu reeds melden op het Educatief Bosbouwcentrum te Groenen-daal 02/657.93.64 (vragen naar Koen Pans).

Kwaliteitshoutbeurs te Münster (Duitsland)

ERIK VAN BOGHOUT

De afdeling Bos en Groen van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap laat een onderzoek uitvoeren naar structuur en kenmerken van de Vlaamse houtmarkt, met als uiteindelijke doelstelling zowel voor producenten (bosbezitters) als kopers (houtkooplieden, verwerkende bedrijven) te komen tot een doorzichtiger en rendabeler systeem met meer garanties voor behoud van de kwaliteit van de geëxploiteerde bosbestanden.

Eén van de deelonderzoeken is de studie naar een betere vermarkting van kwaliteitshout. Stammen van zeer goede kwaliteit van vnl. loofhout (eik, beuk, es, kers, linde, esdoorn, olm en nog zeldzamer soorten) worden nu meestal niet apart aangeboden bij verkopen maar maken deel uit van een veel groter lot, dat dan nog bijna altijd op stam te koop wordt aangeboden. Gevolg hiervan is dat gespecialiseerde kopers (vnl. meubelmakerij en aanverwante) dergelijke stammen niet kunnen aankopen, en dat dergelijk waardevol hout eigenlijk onder zijn intrinsieke waarde wordt verkocht. Een mogelijkheid om dit probleem op te lossen is het organiseren van een houtverkoop van reeds gevelde en bij elkaar gebrachte kwaliteitsstammen van verschillende eigenaars op één plaats.

In de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen wordt door de plaatselijke bosbouwdienst reeds meer dan dertig jaar dergelijke openbare houtverkoop georganiseerd. Dit jaar ging deze verkoop door op 6 maart. Enkele Vlaamse bosbouwers gingen dan ook een kijkje nemen.

In Handorf, een dorpje ten oosten van Münster (dat ten noordoosten van het Ruhrgebied ligt) werd deze "Wertholzversteigerung" voor de 33e maal georganiseerd, in een typisch Duits decor: wildpark met oerdegelijk café-restaurant en feestzaal. De opgezette edelherten mét indrukwekkend gewei, auerhoenen en nog wat kleiner grut zorgden voor de juiste stemming in de feestzaal die afgeladen vol zat. Zoals te verwachten was de organisatie van de verkoop perfect, ondanks het indrukwekkend aantal loten: er werden immers in totaal

meer dan 600 loten opgeroepen en verkocht. De verkoop liep dan ook van 9 uur 's morgens tot 5 uur 's avonds!

In totaal werd er 2587 m³ kwaliteitshout aangeboden, verdeeld over 652 loten; hiervan waren 414 loten aparte stammen en 238 loten gegroepeerde stammen (van twee tot een tiental). Beuk werd op deze koopdag niet aangeboden; hiervoor is er een aparte verkoop. De verdeling over de verschillende boomsoorten was als volgt:

1800 m³ eik, 355 m³ es, 155 m³ kers, 150 m³ esdoorn, 24 m³ els, 11 m³ olm, 10 m³ berk, 54 m³ Amerikaanse eik, 8 m³ noot, 3 m³ haagbeuk, 1 m³ robinia, 1 m³ lork en 14 m³ divers. Door de grote massa loten was het onmogelijk alle prijzen bij te houden (deze worden later verwerkt), maar volgende prijsvorken werden bekomen:

- eik: van 400 tot 700 DM/m³ (8.000-14.000 BEF/m³)
- es: idem
- kers: van 300 tot 1.300 DM/m³ (6.000-26.000 BEF/m³)
- esdoorn: tot 2.000 DM/m³ (40.000 BEF/m³)

Als deze prijzen vergeleken worden met de bij ons gemiddeld bekomen prijzen op stam, dan is de meerwaarde duidelijk.

Het aangeboden hout ligt een tiental kilometer verder vanaf half februari gestapeld op een speciaal daarvoor ingericht terrein; de aangeschreven potentiële kopers kunnen alle loten in detail bekijken (geschikte lengten, draaigroei, breedte jaarringen, aanwezigheid takresten, inrotting, ...) en zo hun prijs bepalen. Het bezichtigen van dit terrein is dan ook een indrukwekkende gebeurtenis: zoveel moois dat het resultaat is van tientallen (honderden) jaren goed bosbeheer. Zeker als men de rondgang kan doen samen met enkele verkopers, leer je de knepen van het vak.

Hoe werkt nu het systeem? Eind oktober worden de openbare en privébosbezitters op de hoogte gebracht van de geplande verkoop. Het hout dat men op de verkoop wenst aan te bieden, kan tot

100% kwaliteit.

begin januari worden gemeld bij de bosbouw-dienst. Eind januari wordt de catalogoog opgesteld en de circa 250 potentiële kopers aangeschreven. In de catalogoog wordt per lot in detail lengte, omtrek, kwaliteit en herkomst opgegeven, zodat de gespecialiseerde kopers heel gericht kunnen zoeken. Op de verkoop zelf worden de loten verkocht per opbod, uitgaande van een minimumprijs, die door het bosbeheer wordt berekend op basis van boomsoort en omtrek, kwaliteitsklasse en gemiddelde prijzen van de vorige verkoop.

Aangezien de bosbouwdienst de inrichtende organisatie is, is een zo objectief mogelijke afhandeling verzekerd voor alle betrokken partijen, wat zeker voor privé-bosbezitters zeer belangrijk is. Als we zien naar de praktijk in Vlaanderen, gebeurt het nog al te dikwijls dat onwetende particulieren hun kwaliteitshout aan een veel te lage prijs (laten) verkopen, wat hen in de toekomst zeker niet stimuleert om hun bossen goed te beheren.

Wat moet de verkoper doen om zijn hout in Münster te krijgen? Vooreerst moet hij natuurlijk kwaliteitshout hebben. In de praktijk betekent dit dat de eigenaar (of beheerder) een juiste inschatting moet maken van goede kwaliteiten; dit is voor vele boscigenaars minder logisch dan het lijkt! Het hout wordt dan via een 'Forstamt' in de verkoop ingebracht na gekeurd te zijn; dit betekent exploitatie van de stammen in het bos en transport naar

Münster. Een deel van de transportkosten worden door het bosbeheer terugbetaald; in feite is dit een vorm van subsidiëring van bosbouw in functie van kwaliteitshout (i.p.v. kwantiteit). Te vermelden is dat op de verkoop ook een (klein) deel Nederlands hout (via een 'Forstamt') werd aangeboden; volgens deze Nederlandse verkoper zijn de kosten (exploitatie, transport, diverse) ongeveer 10% van de gemiddelde biedprijs. Voor een gemiddelde prijs van 10.000 BEF/m³ betekent dit dus 1.000 frank. Concreet: verkoopt men zware Amerikaanse eiken op stam in het bos aan 4.000 BEF/m³ en in Münster aan 10.000 BEF/m³, dan is er een netto-winst van 5.000 BEF/m³.

Er zijn natuurlijk ook risico's aan dergelijke verkopen: zijn er een bepaald jaar geen of te weinig biedende kopers, dan blijft men met het gevelde hout (letterlijk) in Münster zitten, en is de verwachte meerwinst er dan ook niet. De praktijk leert echter dat dit weinig gebeurt en dat dergelijke gespecialiseerde houtverkoop wel degelijk interessant is voor koper én verkoper.

Te vermelden is zeker nog dat de bosbouwdienst van Nordrhein-Westfalen als officiële richtlijn de 'Naturnahe Waldwirtschaft' heeft (geen kaalslagen, kwaliteitshout, mengbestanden, natuurlijke verjonging, dood hout) en ook heel wat belang hecht aan een goede voorlichting van en ondersteuning van de privé-bosbezitter, en aan een professionele public-relation dienst.

Dergelijke gegroepeerde houtverkopen van kwaliteitshout zijn geen wondermiddel, maar lijken wel een in detail te onderzoeken alternatief voor de klassieke verkopen. Het is zeker een middel om de privé-bosbezitter zich meer bewust te laten worden van de waarde van zijn bossen; daarenboven kunnen ook waardevolle bomen uit parken op deze wijze veel beter gevaloriseerd worden. Want zeg nu zelf: wat is er triestiger dan een potentiële fineerstam in brandhout te zien hakken?

Ook in Nederland wordt een gelijkaardige houtverkoop georganiseerd te Arnhem. Als onze Nederlandse collega's het wagen, moet de rentabiliteit wel verzekerd zijn. Afwachten maar of ook in Vlaanderen dergelijk initiatief als realistisch zal worden ingeschat.

150 JAAR

KTA HORTECO – Tuinbouwschool

Vilvoorde

STUDEREN MET TOEKOMST

SECUNDAIR ONDERWIJS

1ste graad (1A-2A-2BVJ)verleent toegang tot de 2de graad ASO-TSO-BSO2^{de} + 3^{de} graad (TSO + BSO Tuinbouw)7de Specialisatiejaren

BLOEMSIERKUNST

BOSBOUW

GROENVOORZIENING EN –VERFRAAIING

EXTERNAAT – INTERNAAT

OPEN TUINDAGEN

Zaterdag, 16 mei 1998 van 12u00 tot 19u00

Zondag, 17 mei 1998 van 10u00 tot 19u00

Infodagen

Zaterdag, 27 juni 1998 van 9u30 tot 12u00

Zaterdag, 29 augustus 1998 van 9u30 tot 12u00

INLICHTINGEN EN INSCHRIJVINGEN

ALLE WERKDAGEN TOT EN MET 3 JULI EN VANAF 17 AUGUSTUS 1998

TELKENS VAN 9 TOT 12u00 EN VAN 14 TOT 16u00

K.T.A. HORTECO, de Bavaylei 116, 1800 VILVOORDE

Tel. 02/251.04.48 Fax. 02/252.64.77

14 JAAR BOSBOUW-ONDERWIJS EN WAT BRENGT DE TOEKOMST?

HORTECO, de tuinbouwschool te Vilvoorde, heeft in zijn opbouw een ganse reeks watertjes doorzwommen. Dit jaar viert onze school trouwens haar 150-jarig bestaan. Opgericht als privé-school voor fruit- en boomtelers is de school uitgegroeid tot een moderne tuinbouwschool voor leerlingen van het beroeps- en technisch niveau specialiteit tuinbouw. Naast tuinbouw, bloemsierekunst en groenvoorziening en –verfraaiing werd in 1974 een specialisatie Bosbouw opgericht.

HORTECO is de eerste en enige school die erin geslaagd is om deze specialiteit te blijven onderwijzen. In dit specialisatiejaar worden alle leerlingen uit BSO en TSO die een landbouw-, tuinbouw- of biotechnische opleiding hebben genoten, toegelaten.

Deze éénjarige cyclus heeft voor de leerlingen van het BSO tevens het grote voordeel dat zij, na het beëindigen met vrucht van dat specialisatiejaar Bosbouw, het diploma SO behalen. Naast tuinbouw kent ook de Bosbouw vele veranderingen. Om al deze vernieuwingen op de voet te kunnen blijven volgen, werkt dit specialisatiejaar samen met de mensen uit de bosbouwwereld. Hierbij wordt beroep gedaan op privé-personen, openbare besturen, de afdeling Bos en Groen met hun verschillende houtvesterijen en het Educatief Bosbouwcentrum Groenendaal. Samen met al deze instanties worden de praktische en technische aspecten van Bosbouw toegelicht. Ook worden actuele problemen zoals tewerkstelling en de bebossingsproblematiek van dichtbij gevolgd via studiedagen. Hierdoor komen de leerlingen in contact met het bosbouw midden en zijn alzo beter voorbereid om hun eigen weg in te slaan. De opleiding omvat 12u/week praktijk, 12u bosbouwtechnische vakken en 12u/week algemene vakken.

Onze afgestudeerden vinden werk bij groendiensten, privé-personen of leggen het vastwervingsexamen af en trachten alzo bij Bos en Groen hun weg te maken. Anderen studeren verder.

Interesse? Kom dan op zaterdag 16 of zondag 17 mei 1998 naar onze Open Tuindagen.

Als alle gemaakte plannen, verhogingen van de bebossingsindexen in Vlaanderen en het bebossen van landbouwgronden, een feit worden, ligt er voor de bosbouw nog een zware maar mooie tijd te wachten.